

Stenografični zapisnik

osme seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 31. oktobra 1889.

Nazoči: Prvosednik: deželni glavar dr. Josip Poklukar. — Vladozi zastopnik: c. kr. deželni predsednik baron Andrej Winkler. — Vsi članovi razun: ekscelenca knezoškof dr. Jakob Missia, Josip Gorup. — Zapisnikar: deželni tajnik Josip Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika VII. deželno-zborske seje dne 20. oktobra 1889.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Priloga 43. Poročilo deželnega odbora o prošnji več občin Kamniškega in Brdskega cestnega okraja zaradi uvrstitve občinske, iz Preloga čez Domžale v Rodico k državni cesti držeče ceste med okrajne ceste.
4. Priloga 44. Poročilo deželnega odbora o zgradbi nove bôlnice v Ljubljani.
5. Priloga 45. Poročilo deželnega odbora o gradnji bôlnice za kužne bolezni.
6. Priloga 46. Poročilo deželnega odbora s proračunom deželnega zaklada za l. 1890.
7. Ustno poročilo upravno-gospodarskega odseka o prošnji občanov katastrske občine Rakitne, da bi jo pridružili občini Borovnica.
8. Ustno poročilo upravno-gospodarskega odseka o prošnji občanov podobčine Orle, da se ločijo od Dobrunjske županije v samostalno občino Rudnik.
9. Priloga 40. Utemeljenje samostalnega predloga g. poslanca Ivana Hribarja in tovarišev ob ustanovitvi deželne hipotečne banke v vojvodini Kranjski.
10. Ustno poročilo finančnega odseka o napravi nove, iz Radenc navkreber držeče, z okrajno cesto Kočevje-Poljane-Staritrg-Vinica stikajoče se cestne proge, potem gledé podpore za to cesto in gledé njene uvrstitve med okrajne ceste (k prilogi 39.).
11. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o § 1. letnega poročila «Skleneni zakoni» z uvodom «Praznovanje štiridesetletnega vladanja Njegovega c. in kr. Apostolskega Velikanstva».
12. Ustno poročilo upravno-gospodarskega odseka o § 3. letnega poročila: «Deželnokulturne in zdravstvene reči».
13. Ustno poročilo finančnega odseka o poberanju deželne naklade na žgane opojne tekočine v lastni režiji (k prilogi 28.).
14. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji učitelja Vencija Sturma za zvikanje pokojnine.

Stenographischer Bericht

der achten Sitzung

des krainischen Landtages

zu Laibach

am 31. October 1889.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Dr. Josef Poklukar. — Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Andreas Baron Winkler. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Seine Excellenz Fürstbischof Dr. Jakob Missia, Josef Gorup. — Schriftführer: Landschaftssecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokoll'es der VII. Landtag'sitzung vom 29. October 1889.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Beilage 43. Bericht des Landesauschusses über die Bitte mehrerer Gemeinden des Steiner und Egger Straßenbezirk'es wegen Einreihung der von Prelog über Domichale nach Rodica zur Reichsstraße führenden Gemeindefraße in die Kategorie der Bezirksstraßen.
4. Beilage 44. Bericht des Landesauschusses betreffend den Bau des neuen Krankenhauses in Laibach.
5. Beilage 45. Bericht des Landesauschusses betreffend den Bau des Injectionspitales.
6. Beilage 46. Bericht des Landesauschusses mit Vorlage des Voranschlages des Landesfondes pro 1890.
7. Mündlicher Bericht des Verwaltungs- und volkswirtschaftlichen Ausschusses über die Petition der Zusassen der Catastralgemeinde Rakitna um deren Zuweisung zur Ortsgemeinde Franzdorf.
8. Mündlicher Bericht des Verwaltungs- und volkswirtschaftlichen Ausschusses über die Petition der Zusassen der Untergemeinde Orle um Trennung von der Ortsgemeinde Dobrunje und Constatuirung als selbständige Ortsgemeinde.
9. Beilage 40. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Ivan Hribar und Genossen wegen Errichtung einer Landes-Hypothekbank im Herzogthume Krain.
10. Mündlicher Bericht des Finanzauschusses betreffend die Herstellung und Subventionirung einer neuen, von Radence aufwärts führenden Straßenstrecke mit der Einmündung in die Gottschee-Bölland-Altenmarkt-Weiniger Bezirksstraße und Einreihung derselben in die Kategorie der Bezirksstraßen (zur Beilage 39.).
11. Mündlicher Bericht des Rechenschaftsbericht-Auschusses über § 1 des Rechenschaftsberichtes «Gesetzesbeschlüsse» und über den Eingang desselben «Regierungsjubiläum Sr. k. und k. Apostolischen Majestät».
12. Mündlicher Bericht des Verwaltungs- und volkswirtschaftlichen Ausschusses über § 3 des Rechenschaftsberichtes «Landescultur- und Sanitäts-Angelegenheiten».
13. Mündlicher Bericht des Finanzauschusses betreffend die Einhebung der Landesauflage auf den Verbrauch von gebranntem geistigen Flüssigkeiten in eigener Regie (zur Beilage 28.).
14. Mündlicher Bericht des Finanzauschusses über das Gesuch des Lehrers Wenzel Sturm um Pensionserhöhung.

15. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Maksa Ivanetiča, da bi se rehabilitoval kot definitiven učitelj.
16. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji pomožnega učitelja Franceta Pugla za miloščino.
17. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji učiteljeve udove Ivane Germ za podporo.
18. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji posestnikov iz vasi Gorenje, Srednje in Spodnje Gamlje gledé podpore za uravnavo Šave.
19. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji okrajnega cestnega odbora Ribniškega, da bi se odpisalo posojilo 647 gold. 9 kr.
20. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji okrajno-cestnega odbora Ribniškega gledé podpore za vzdrževanje cestarjev.
21. Ustno poročilo upravno-gospodarskega odseka o prošnji občin Moravče, Peče in Drtija, da bi se cesta preložila iz Moravč do Lukovice.
22. Ustno poročilo upravno-gospodarskega odseka o načrtanem zakonu, s katerim se prenamejajo §§ 5., 6. in 7. zakona z dne 20. julija 1863, dež. zak. št. 12, o plačevanju troškov za postavljanje in vzdrževanje katoliških cerkvenih in prebendnih poslopij, potem za preskrbovanje cerkvenih potrebsčin.
23. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji krajevnega šolskega sveta na Robu gledé podpore za vodnjak pri šoli.
24. Ustno poročilo finančnega odseka o proračunu deželnega posojilnega zaklada za l. 1890. (k prilogi 33.).
25. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji katoliškega društva rokodelcev v Novem Mestu gledé podpore za zgradbo društvene hiše.
26. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu deželnega zaklada za l. 1888. (k prilogi 38.).
27. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o § 5. letnega poročila «Občinske reči», marg. št. 1., 2., 3., 4., 5.
28. Ustno poročilo upravno-gospodarskega odseka o prošnji občine Črnomaljske za uvrstitev ceste iz Grosupljega čez Črnomelj v Vinico med deželne ceste.
29. Ustno poročilo upravno-gospodarskega odseka o prošnji okrajnega cestnega odbora Radeškega, da bi se preložila cesta čez Brunek.
15. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Max Ivanetič um Rehabilitirung als definitiver Lehrer.
16. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Aushilfslehrers Franz Pugel um Gnadengabe.
17. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition der Lehrerswitve Ivana Germ um Unterstützung.
18. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition der Insassen von Ober-, Mitter- und Unter-Gamling um Subvention zur Saveregulirung.
19. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Bezirksstrafenausschusses von Reifnitz um Abschreibung eines Darlehens per 647 fl. 9 kr.
20. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Bezirksstrafenausschusses von Reifnitz um Subvention für die Straßeneinräumer.
21. Mündlicher Bericht des Verwaltungs- und volkswirtschaftlichen Ausschusses über die Petition der Gemeinden Moräutsch, Petische und Dritai wegen Umlegung der Straße von Moräutsch nach Lukowitz.
22. Mündlicher Bericht des Verwaltungs- und volkswirtschaftlichen Ausschusses über den Entwurf eines Gesetzes, womit die §§ 5, 6 und 7 des Gesetzes vom 20. Juli 1863, L. G. B. Nr. 12, betreffend die Befreiung der Kosten zur Herstellung und Erhaltung der katholischen Kirchen- und Pfründengebäude, dann zur Beschaffung der Kirchenerfordernisse, abgeändert werden (zur Beilage 34).
23. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über das Gesuch des Ortschaftsrathes von Rob um Subvention für die Herstellung eines Brunnens bei der Schule.
24. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Voranschlag des Landesanlehensfondes pro 1890 (zur Beilage 33).
25. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des katholischen Gesellvereines in Rudolfswert um Subvention für den Bau des Vereinshauses.
26. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Rechnungsabschluss des Landesfondes pro 1888 (zur Beilage 38).
27. Mündlicher Bericht des Rechnungsbereichs-Ausschusses über § 5 des Rechnungsbereichsberichts «Gemeinde-Angelegenheiten» Marg.-Nr. 1, 2, 3, 4, 5.
28. Mündlicher Bericht des Verwaltungs- und volkswirtschaftlichen Ausschusses über die Petition der Gemeinde Tschernembl um Einreihung der Straße von Großflupp über Tschernembl nach Weinitz unter die Landesstraßen.
29. Mündlicher Bericht des Verwaltungs- und volkswirtschaftlichen Ausschusses über die Petition des Bezirksstrafenausschusses von Ratzfach wegen Umlegung der Straße über Brunek.

Seja se začne ob 10. uri 30 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 30 Minuten Vormittag.

Deželni glavar :

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo. Gospoda tajnika naprosim, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika VII. deželno-zborske seje dne 29. oktobra 1889.

1. Lesung des Protokollses der VII. Landtagsſitzung vom 29. October 1889.

(Tajnik Pfeifer bere zapisnik VII. seje v slovenskem jeziku. — Secretär Pfeifer verliest das Protokoll der VII. Sitzung in slovenischer Sprache.)

Deželni glavar :

Želi kdo gospodov kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.

2. Mittheilungen des Landtagspräſidiumes.

Deželni glavar :

Naznaniti mi je, da so došle slavnemu zboru sledeče prošnje:

Gospod poslanec Pfeifer izroča prošnjo po toči poškodovanih občin Lokvice in Božjakovo-Rozalnice za primerno podporo.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Dalje izročam v imenu deželnega odbora prošnjo, ki se tako glasi:

Direction der philharmonischen Gesellschaft in Laibach bittet um Bewilligung einer Jahresſubvention zur Erhaltung ihrer Muſiſchule.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec ces. svètnik Murnik izroča prošnjo ribarskega društva kranjskega za podporo.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Ogorelec izroča prošnjo župansteve Brezovica, Iskavas, Iskaloka, Tomiselj, Verbljene in Studenec za podporo za nakup živeža po povodnji poškodovanim močvirjem.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec dr. Vošnjak izroča prošnjo županstva Jablanica pri Il. Bistrici, da se cesta, ki veže pri Vrbovem in Spodnjem Zemonu okrajno z državno cesto, tudi se zanaprej šteje med okrajne ceste.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Končno izročam ponudbo Lujize Pesjakove, da bi se izvorna Koritkova zbirka akvarel o slovenskih in jugoslovanskih nošah nakupila za deželni muzej.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Prestopimo torej na dnevni red k točki 3.

3. Priloga 43. Poročilo deželnega odbora o prošnji več občin Kamniškega in Brdskega cestnega okraja zaradi uvrstitve občinske, iz Preloga cez Domžale v Rodico k državni cesti držeče ceste med okrajne ceste.

3. Beilage 43. Bericht des Landesauschusses über die Bitte mehrerer Gemeinden des Steiner und Egger Straßenbezirkes wegen Einreihung der von Prelog über Domjchale nach Rodica zur Reichsstraße führenden Gemeindestraße in die Kategorie der Bezirksstraßen.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

4. Priloga 44. Poročilo deželnega odbora o zgradbi nove bolnice v Ljubljani.

4. Beilage 44. Bericht des Landesauschusses betreffend den Bau des neuen Krankenhauses in Laibach.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

5. Priloga 45. Poročilo deželnega odbora o gradnji bolnice za kužne bolezni.

5. Beilage 45. Bericht des Landesauschusses betreffend den Bau des Infectionsspitals.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

6. Priloga 46. Poročilo deželnega odbora s proračunom deželnega zaklada za l. 1890.

6. Beilage 46. Bericht des Landesauschusses mit Vorlage des Vorausschlages des Landesfundes pro 1890.

Ta priloga se ni pršla iz tiska, bo se pa se danes med sejo razdelila. Predlagam, da se ta priloga brez daljne razprave takoj izroči finančnemu odseku.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prestopimo torej k daljni točki dnevnega reda, in naprosim gospoda poročevalca, da poroča o tej točki.

7. Ustno poročilo upravno-gospodarskega odseka o prošnji občanov katasterske občine Rakitne, da bi jo pridružili občini Borovnica.

7. Mündlicher Bericht des Verwaltungs- und volkswirtschaftlichen Ausschusses über die Petition der Zusassen der Catastralgemeinde Rakitna um deren Zuweisung zur Ortsgemeinde Franzdorf.

Poročevalec ces. svétnik Murnik:

Nekateri občani katasterske občine Rakitna so se obrnili do slavnega zbora s prošnjo, da bi se katasterska občina Rakitna izločila iz občine Preser pri Borovnici in priklopila občini Borovnica. V tej prošnji navajajo, da občina leži poldrugo uro od Borovnice in dve uri od Kamnika, kjer je sedaj župan. Po svoji legi je Borovnica za Rakitno posebne važnosti. Tjã hodijo ne le zaradi tega, kjer oddajajo tam les, ampak tudi po druge stvari, katere si kupujejo v prodajalnicah Borovniških.

Upravno-gospodarski odsek pa vender na podlagi te kratke prošnje, katera ne navaja ničesar onega, kar zahteva občinski red z dne 17. februarja 1866, št. 2. dež. zak., ne more že v posebnem zakonu navetovati izločitev te občine iz občine Preser in priklopljenje k občini Borovniški. Zdi se pa upravno-gospodarskemu odseku, da je ta prošnja utemeljena, da bi bilo za katastersko občino ali njene prebivalce bolje, ko bi se priklopili občini Borovnica, kot da so v občini Preser. Po mnenji odsekovem bi tudi ne bilo preveč ovir zaradi tega, ker občina Borovnica že sedaj šteje 1856, Preser pa 2171 prebivalcev po zadnjem ljudskem števljenji, in ako bi se Rakičani odsteli, bi občina Preser še vedno imela 1600 prebivalcev. Treba je pa, da se še poizvé mnenje občin Borovniške in Preserske in tudi c. k. oblasti, preden se more navetovati, da bi se ta prošnja končno rešila. Z ozirom na to tudi upravno-gospodarski odsek ne more drugega predlagati, nego:

Slavni deželni zbor naj sklene:

Prošnja občanov katasterske občine Rakitne se izročã deželnemu odboru z naročilom, da to stvar z ozirom na §§. 3. in 29. občinskega reda z dne 17. februarja 1866, dež. zak. št. 2, preiskuje in v prihodnjem zasedanji primeren nasvet predloži.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

8. Ustno poročilo upravno-gospodarskega odseka o prošnji občanov podobčine Orle, da se ločijo od Dobrunjske županije v samostalno občino Rudnik.

8. Mündlicher Bericht des Verwaltungs- und volkswirtschaftlichen Ausschusses über die Petition der Zusassen der Untergemeinde Orle um Trennung von der Ortsgemeinde Dobrunje und Constatuirung als selbständige Ortsgemeinde.

Poročevalec ces. svétnik Murnik:

Slavni zbor! Podobčina Orle se je obrnila že štirikrat do slavnega zbora in v prvi svoji prošnji, rešeni dné 22. decembra 1885, je natančno vse razmere razjasnila, katere so prošnjo utemeljevale; a slavni zbor v tej seji ni mogel prošnje uslišati posebno zaradi tega ne, ker je takrat še veljal zakon z dné 2. januarja 1869. Istotako se je godilo v sejah dne 24. januarja 1887 in 23. januarja 1888. Vselej je slavni zbor pripoznal, da je ta prošnja popolnoma utemeljena in da se podobčini Orle v resnici velika krivica godi, da mora po svoji legi k županu hoditi skozi Ljubljano. To jim napravlja, se vé, ne le veliko zamude, ampak tudi mnogo troškov, posebno ako se je treba z vozom tjã peljati, ker morajo mitnino plačevati. Ker je bila cela stvar v slavnem zboru že večkrat obravnavana, mislim, da mi ni treba natančno razjasnjevati, da je prošnja popolnoma utemeljena.

Vsled zadnjega sklepa slavnega zbora se je deželni odbor obrnil tudi do slavne c. kr. deželne vlade, katera je z dopisom z dne 23. oktobra 1889 deželnemu odboru vse spise vrnila in pridjala svoje mnenje, katero gre na to, da se njej zdi, da posebno gledé na delokrog, katerega imajo občine, ni umestno, da bi se taka mala občina ustanovila, kot si želi podobčina Orle. Pozvedovalo se je tudi potom c. kr. okrajnega glavarstva o tej stvari, in ono v svojem poročilu do slavne c. kr. deželne vlade poročã, da bi štela ta občina 698 duš po zadnjem števljenji, ako bi samostojna občina postala in da bi drugi del Dobrunjske občine še vedno štel 4186 duš. Okrajno glavarstvo podpira svoje mnenje s tem, da se sklicuje na to, da je v njegovem okraji še osem občin, ki štejejo manj duš, kot bi štela nova občina Orle.

Občinski odbor občine Dobrunjske se je s to stvarjo tudi pečal, ali on — se vé — ni za to, in to je popolnoma naravno, ako se pomisli, da podobčina Orle nima toliko zastopnikov, da bi si mogli pri drugih odbornikih priboriti potrebno večino za tako stvar. Občinski odbor se naslanja pri tem na to, da podobčina Orle sedaj pomaga okrajne ceste popravljati, kar potem ne bi bilo mogoče.

Ako se pa pomisli, da ima ta podobčina skorej tri ure do ceste, katero mora popravljati, se lahko trdi, da je ta razlog popolnoma ničev in da se prej krivica godi podobčini Orle, nego ne. Dalje pravijo Dobrunjčani, da tudi za lov ne bi toliko dobili kot sedaj dobé. Navajajo tudi nekateri, da imajo v podobčini Orle svoje travnike in bi torej morali priklade plačevati. Občina Dobrunjska navaja, koliko troškov in dohodkov je imela v zadnjih treh letih, katere je pokrila le s prikladami na direktne davke. Na to se ni mogoče ozirati, ker je v številkah velika razlika, ki ni pojasnena, da se ne ve, so li istinite ali ne.

To bode sprevidel tudi slavni zbor, ako navajam, da je pri 8% prikladi, katero so imeli l. 1887. in 1888., bilo l. 1887. dohodkov 1947 gold., l. 1888. pa 3409 gold., torej taka razlika, da številke ne morejo biti istinite, ako se ni morda nekoliko l. 1888. za l. 1887. na dokladah pobralo. Isto je pri troških, ki so znašali l. 1887. 1894 gold. 72 kr. in l. 1888. 3034 gold. 20 kr. Da ima ta občina tako malo priklad in si vender zamore toliko troškov napraviti, izhaja iz tega, da se v celi občini plačuje 14.711 gold. 92 kr. direktnega davka, od katerega odpade na ostale katasterske občine brez davčne občine Orle 12.642 gold. 92 kr., na občino Orle pa 2069 gold.

Upravno-gospodarski odsek je mnenja kot zadnja leta, da če je katera prošnja opravičena, je ta, in on bi bil tudi napravil dotični zakonski načrt in ga slavnemu zboru v sprejem priporočal, ko bi ne bilo še nekaj nejasnega. V davčni občini Orle so namreč sledeče vasi: Orle, Rudnik, Daljna vas, Srednja vas, Selo in Babna Gorica. V poročilu okrajnega glavarstva pa se govori le o drugih vaseh brez vasi Srednja vas, a potreba je zvedeti, ali želi tudi Srednja vas k samostalni občini Orle pripadati ali ne. To pa niti iz prošnje, niti iz poročila okrajnega glavarstva ni razvidno. Dalje je upravni odsek v poštev jemal, da bi bilo morda mogoče, da bi podobčina Orle in občina Šmarje bile zadovoljne, da se v eno občino sklopijo, ker bi bila nova občina tako velika, da bi tudi načelom, katera vladajo pri c. kr. deželni vladi, zadostila. To se bode pa gotovo v kratkem lahko dognalo, in upravni odsek je prepričan, da bode deželni odbor vse to lahko poizvedel in v prihodnjem zasedanji posebni zakonski načrt za to občino s potrebnim utemeljevalnim poročilom predložil. Z ozirom na to predlaga upravno-gospodarski odsek:

Slavni deželni zbor naj sklene:

Prošnja podobčine Orle se izroča deželnemu odboru z naročilom, da to stvar z ozirom na §§. 3. in 29. občinskega reda z dné 17. februarija 1866, dež. zak. št. 2, preiskuje in v prihodnjem zasedanji primeren nasvet predloži.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

9. Priloga 40. Utemeljenje samostalnega predloga g. poslanca Ivana Hribarja in tovarišev ob ustanovitvi deželne hipotečne banke v vojvodini Kranjski.

9. Beilage 40. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Ivan Hribar und Genossen wegen Errichtung einer Landes-Hypothekbank im Herzogthume Krain.

Poslanec Hribar:

Visoki deželni zbor! Važno je za vsak narod, ali če hočete, da ostanem v mejah politične uprave, važno za vsako deželo, da skrbi, da si ustanovi ko-

likor mogoče veliko denarnih zavodov. Važno je to zato, ker denarni zavodi imajo pospeševati napredek, gospodarsko vzrast in blaginjo dotične dežele. Da se ustanavljajo v resnici povsod, kjerkoli so vneti za napredek, različni denarni zavodi, to vidimo, ako se ozremo, okoli po naši državi. Najnaprednejše dežele skrbé pred vsem, da si ustanove velike zavode, ki morejo podpirati obrt in poljedelstvo. Naravno je, da čim več je takih zavodov ustanovljenih, tem boljše se decentralizuje kapital. Centralizacija kapitala pa je tako nevarna in pogubna za narodno blagostanje, kakor je nevarna politična centralizacija za pravice in samoupravo narodov. Važnost centralizacije kapitala razvidi se posebno, ako se prevdari, da je v manjših denarnih zavodih boljše lahko presoditi krajevne razmere in uravnati po njih akcijo kot v velikih zavodih, ki imajo sedeže po glavnih mestih. Vrnil se bodem k tej stvari kasneje v svojem govoru in skušal dokazati, da so ravno pri nas na Kranjskem take razmere, da centralizacija kapitala slabo vpliva na narodno gospodarstveni razvoj naše dežele.

Po tem kratkem uvodu naj mi bode dovoljeno, prestopiti k meritorni strani celega vprašanja. Tu si imamo postaviti dvojno vprašanje: Jeli hipotečna banka potrebna? in bi li bilo želeto, da jo dežela naša ustanovi?

Odgovarjaje na prvo vprašanje, moram opozarjati, da je potrebo hipotečne banke priznala sama državna uprava. Ona namreč dovoljuje hipotečnim zavodom take prednosti, kakor sicer nikakoršnemu drugemu denarnemu zavodu. One imajo prednost, da se njihovim zastavnim listi smejo rabiti za nalaganje občinskih, cerkvenih, fidejkomisnih in drugih fondov, ki stojé pod javno upravo in za nalaganje sirotinskega denarja. Poleg tega pa jim konceduje državna uprava navadno še sledeče važne prednosti: da glavne knjige njihove dadó popolen dokaz — in seveda tudi izpiski iz teh knjig — za vsako terjatev pred sodišči; da se zamore njihove listine vknjiževati v javne knjige brez legalizacije; da sodišča eksekucije takih zavodov izvršujejo, ne da bi bilo treba vložiti popred tožbe in čakati razsodbe in da so sodišča obvezana vpeljati sekvestra že na samo željo hipotečnega zavoda. Iz teh podatkov o prednostih, katere dovoljuje država hipotečnim zavodom, vidno je, da polaga veliko važnost vanje. So pa še druge prednosti, katere daje zakonodavstvo hipotečnim zavodom, a o njih bilo bi danes preobširno govoriti tukaj, ker že tako utegnejo priti v razgovor v odseku. Pa tudi ta visoka zbornica priznala je že potrebo hipotečnega zavoda za deželo Kranjsko. Visoki deželni zbor sklenil je dne 13. oktobra 1883, da se ima za to, da se preuči stanje našega kmetijstva in najdejo uzroki, zakaj to kmetijstvo čedalje bolj nazaduje, sklicati enketo. Ta enketa sešla se je in začela zborovati v Ljubljani dné 17. aprila 1884. Med drugimi predlogi in resolucijami, katere je stavila ta enketa, je tudi resolucija:

«Želeti je, da se ustanovi deželna hipotekarna banka z namenom, da izvršuje amortizacijo na kmetijskih posestvih vknjiženih dolgov.»

Tej resoluciji dostavila je enkêta še drugo resolucijo, s katero se pa iz razlogov, ki jih hočem pozneje navesti, nikakor strinjati ne morem. Pod št. 12., stran 157. stenografskega zapisnika za l. 1884., berem:

«Kadar se začne amortizacija vknjiženih dolgov, ne sme kmetovalec na novo dolgov delati na svoja posestva, dokler ni poplačan stari dolg.»

Kakor pravim, prva resolucija priznava potrebo ustanovitve hipotečnega zavoda; a če bi se isti imel ustanoviti in bi deželna izposlovala tako prepoved, ko je v številki 12. zaznačena, bilo bi to kmetovalcu prej na škodo ko na korist.

Ako se že dolgovi amortizujejo, ni še izključeno, da ne bi med amortizacijsko dobo nastala za kmetovalca nujna potreba, da si vzame novo posojilo. Nepredvidne okolnosti morejo nastati: pridejo uime, nesreča v rodovini, obveza novega posestnika, da izplača deleže bratom in sestram, ko prevzame zemljišče. Ako bi se v takih slučajih posestnik, na čegar zemljišči so bila vknjižena bremena, ki se ravno amortizujejo, ne mogel obrniti nikamor za pomoč; ako bi mu prepovedano bilo vzeti novo posojilo, dokler bi ne bila zvršena amortizacija — kar bi moglo trajati tudi 50 let — potem bi bil odkazan na oderuhe, kajti k njim bi se moral zatekati, da bi mu posojali, kar bi potreboval za izpolnitev najnujnejših obvez.

Deželni odbor poroča na strani 165. svojega poročila iz l. 1884., da se je jako obsirno bavil z vprašanjem, ali bi se v izvedbo enketne resolucije imel ustanoviti deželni hipotečni zavod in da je prišel do zaključka, da bi to bilo koristno le, ko bi mogel dobiti na razpolaganje denar po 3% in bi ga mogel po 3½% izposojevati posestnikom; dokler pa tega ni, pravi deželni odbor v svojim poročilu, je boljše, da ne ustanovljamo hipotečnega zavoda. Jaz vam bodem, gospôda moja! pozneje povedal, koliko je dolga vknjiženega na posestvih na Kranjskem in po kakih odstotkih, in iz teh števil razvideli bode, da zemljišča v naši deželi teži breme nad 18 milijonov, vknjiženo po več nego 5%. Ko bi se imelo, kar tukaj poroča deželni odbor, sprejeti za načelo, tedaj bi izrekli: Ker sedaj ni mogoče nekoliko pomagati, čakajmo tako dolgo, da bode mogoče popolnoma pomagati. Ali pa bode kedaj mogoče, dobiti denar po 3%, je veliko vprašanje; škoda bi pa vender bila, ko bi se kmetovalcu ne pomagalo že sedaj, kolikor je mogoče. Ako je denar po 4% na razpolaganje, naj se mu omogoči konvertovati svoje dolgove v štiriobrestne; če bode pa kedaj denar še ceneje dobiti, bode zopet mogoče konvertovati iste dolgove v nižjeobrestne. Deželni odbor končno stavi v svojem poročilu sledeči predlog: «Deželnemu odboru se naroča: 1.) da poižveduje o organizaciji in delovanji že obstoječih deželnih hipotekarnih bank in v prihodnjem deželnem zboru poroča in nasvetuje, ali in kako naj bi se ustanovila deželna hipotekarna banka za Kranjsko.»

S tem torej, da se je že sklepalo o tej stvari in da je enkêta sama priznavala nekako važnost tega zavoda, je že izrečeno, da je hipotečni zavod kranjski deželi v resnici potreben.

Pa tudi o neki drugi priliki se je bilo v tej vi-sokej zbornici indirektno priznalo, da je potreben hipotečni zavod. Stavil se je bil samostalni predlog, naj bi se ustanovila deželna prisilna zavarovalnica, in takrat je gospod utemeljevatelj med drugim tudi dejal, da bi ustanovitev take zavarovalnice ob enem tudi bila v stanu ojačiti gospodarski kredit v naši deželi. Ako je tega treba, kar rad priznavam, morate mi priznati, slavna gospôda! da bi sto- in stotisočkrat več za ojačenje gospodarskega kredita storil hipotečni zavod, ko more storiti deželna prisilna zavarovalnica.

Je-li želeti, da se povzdigne realni kredit? Vsa-kako je to želeti. Državna uprava sama je to pripoznala s tem, da je dala s tako naglico urediti zemljiške knjige. To se je storilo s tem namenom, da se ojači in povzdigne realni kredit, kajti to ima za nasledek, da potem zemljišča postanejo več vredna. Čembolj razvit je realni kredit, tem večjo vrednost imajo zemljišča; kjer pa ni mogoče na zemljišča dobiti posojil, padajo v vrednosti in ne dosejajo nikdar tiste cene, katero bi reprezentovala, da je legak kredit na razpolaganje. Da je na Kranjskem potrebno povzdigniti realni kredit, hočem dokazati o tem, da ima kranjska hranilnica, ki je bila pred dvema letoma skoro jedini zavod, ki je na hipoteke posojal v naši deželi po 4½%, dne 31. decembra 1888. l. posojenih le 3,771.820 gold. in po 4% 372.676 gold., skupaj torej 4,144.496 gold. Od vseh velikih vknjižeb, znašajočih l. 1881. 59 milijonov goldinarjev, posodila je kranjska hranilnica le 4,144.496 gold. Kako se godi kmetškemu posestniku, ako potrebuje kredita? Dobil pri kranjski hranilnici denarja z ono lahkoto, kot bi jo smel zahtevati? Zanikavam to. Imel sem sam priliko, da sem za posestnika z Gorenjske oglašil se pri kranjski hranilnici za kredit. Dasiravno je bilo posestvo lepo, in sicer tako, da se za-nje dobi danes 6000 gold., koliko mislite, da je rekla kranjska hranilnica, da zamore največ posoditi? 1200 gold. Izločila je gozde, vrtove, pašnike, vzela za podlago le travnike in njive, pa tudi pri njivah ni računila ves čisti dohodek. Po zakonskih določbah se sme posojevati 20kratni čisti dohodek. Kjerkoli delujejo tako, in delujejo tako na Štajerskem, na Spodnjem Avstrijskem, Češkem in Moravskem, povsod hipoteke na ceni rastó; pri nas pa morajo padati. Poglejte na Dolenjsko! Na Dolenjskem kmet ni mogel, ali je v skrajni sili mogel, dobiti par sto goldinarjev na posodo od kranjske hranilnice. Stvar se je na bolje obrnila za Dolenjce šele, kakor je to vidno iz števil v poročilu deželnega odbora, odkar so v Kočevji ustanovili hranilnico. Kočevska hranilnica z veliko večjo kulanso posoja na posestva kot kranjska hranilnica in je po mojem prepričanji že v kratkem času, kar deluje, veliko dobrega storila za zapuščene kraje Dolenjske.

Poglejmo torej, koliko je kranjska hranilnica posodila na kmečka posestva. Da ne veliko, umevno bode, ako konstatujem, da se drži prakse, posojati, ako le mogoče, v velikih zneskih na mestna posestva. Zato ima posojenih v Trstu 1,389.724 gold., na Štajerskem, večinoma po mestih, 1,671.677 gold. in na Nižje-Avstrijskem — nikdo ne bode dvomil, da veči-

noma na Dunaji — 4.940.769 gold., in sicer po letnem poročilu z dne 31. decembra 1888. Koliko je posojenega na kmečka posestva na Kranjskem, iz omenjenega poročila ni vidno, pač pa nahajamo, da je l. 1885. na željo deželnega odbora poročala mu kranjska hranilnica, da je na kmečka posestva do konca l. 1883., ko je imela izposojenih skupno 3.708.974 gold., posodila 2.067.874 gold., tedaj na mestna posestva 1.641.100 gold. Ako vzamemo znesek posojil koncem l. 1883., to je 3.708.974 gold., in znesek, ki ga je imela izposojenega kranjska hranilnica koncem l. 1888., to je 4.144.496 gold., potem bomo po matematični približnosti prišli do sklepa, da je bilo dne 31. decembra 1888 na kmečka posestva na Kranjskem le 2.310.690 gold. posojenih. Koliko je vsega na Kranjskem vknjiženega dolga od denarnih zavodov — izkaza od Kočevske hranilnice nimam, kolikor pa posnemam po privatnih poizvedbah, posodila je precej — ni mogoče določiti natančno; vender pa se da najti približna svota, ako se ozremo na druge zavode, ki v svojih poročilih izrečno navajajo hipotečna posojila na Kranjskem ali pa — ako tega ne storé — je o njih znano, da se pečajo z dovoljenjem hipotečnih posojil na posestva v naši deželi ležeča.

Med prve spadata kranjska hranilnica s 4.144.496 goldinarjev in Dunajska «Bodencredit-Anstalt», ki je izposodila na Kranjsko 423.000 gold., in sicer 46 kmetiskim posestnikom 106.720 gold., drugo pa velikim posestnikom in na mestne hiše —, potem vidimo, da je vsega dolga na Kranjskem pri veleposestnikih, hišah po mestih in pri kmetijah za omenjena dva zavoda vknjiženih 4.567.496 gold. Ako vzamemo v poštev še hipotečne zavode, od katerih nimamo izkazov, moremo reči, da bode vseh dolgov vknjiženih okroglo kakih pet milijonov goldinarjev. Po tem takem je vidno, da hipotečni kredit pri nas na Kranjskem še ni razvit toliko, ko bi imel biti v deželi, v katerej se želi, da napreduje posebno kmetovalce.

Gospóda moja! Po uradnih izkazih iz leta 1882. vidno je, da je koncem onega leta bilo posestev na Kranjskem, na katerih ni bilo nič dolga vknjiženega, v okrožji Ljubljanskega deželnega sodišča 15.453 in v Novomeškem sodnem okrožji 10.631. Od teh 10.631 neobremenjenih posestev pripada največ na Metliko, Črnomelj, Kočevje, Ilirsko Bistrico in Vipavo, ker v te okraje kranjska hranilnica najbolj nerada posoja. Zato pa je tam najboljše cvelo oderuštvo, in stojé ti okraji na vrhuncu pri dolgovih, ki so vknjiženi po več kot 7 in 8%. (Poslanec Visnikar kliče: — *Abgeordneter Wisnikar ruft: Do 48% v Bistrici!*)

O tej priliki, ko sem omenjal kranjske hranilnice, naj mi bode dovoljeno navesti, na koliko kmetij so deželni hipotečni zavodi po kronovinah, kjer obstoje, dosedaj že posodili, da se ne bode ugovarjalo: na Češkem, Galiskem, Moravskem so potrebni taki zavodi, ker imajo veleposestva, katera podpirajo. Po številkah, ki sem si jih sestavil iz letnih poročil teh zavodov za poslednje upravno leto, je razvidno, da je imela češka hipotečna banka izposojen denar na 3243 hiš, 548 veleposestev in 18.886 kmetij; moravska na 942 hiš 126 veleposestev in 3614 kmetij; deželna hipotečna

banka za Galicijo in Lodomerijo na 666 hiš, 223 veleposestev in 874 kmetij.

Tu treba opomniti, da deželna banka za Galicijo in Lodomerijo obstoji šele par let in da je prej posloval zavod «Towarzystwo kredytowe ziemskie» v Krakovem, ki je ponehal, odkar se je ustanovila deželna hipotečna banka. Koliko je «Towarzystwo kredytowe ziemskie» posodilo na hipoteke, o tem nisem mogel dobiti izkaza.

Isterska hipotečna banka je posodila na 301 hiš in 1360 kmetij; šlezka na 413 hiš, 76 veleposestev in 2420 kmetij. Po tem takem je vidno, da so deželne hipotečne banke delovale veliko bolje v prosep in pomoč kmetijstvu ko veleposestvu.

Dalje prihajam pri svojem razmotrivanju tudi do zaključka, da je kranjska hranilnica za sedanje razmere pri nas nekoliko preokorna. Ko je že prej omenjena enkéta zborovala v Ljubljani, se je izrekla tudi želja, naj bi se kranjska hranilnica naprosila, da vpelje, kakor je to za zemljski kredit že v obče vpeljano po drugih deželah, anuitete. Anuitete imajo veliko važnost, ker po njih kmetovalec v malem času plača nazaj kapital, ne da bi to posebno občutil; pri posojilih, katerih vračilo se ne zahteva z anuitetami, pa ostane dolg vknjižen, ter se podeduje od očeta do sina i. t. d. Deželni odbor je prosil kranjsko hranilnico, naj vpelje anuitete, in ona je odgovorila tako kakor to najdete natisneno v prilogi 82. leta 1885/86. Kaj pravi tukaj kranjska hranilnica? Ona noče zadovoljiti želje enkéte in deželnega odbora, ampak dokazuje, da je način odplačevanja, ki je vpeljan pri njej od nekdanj, veliko bolj pripraven, nego amortizovanje z anuitetami in končno navaja neke številke, s katerimi dokazuje, da se jej je l. 1882. vrnilo 4% vseh hipotečnih dolgov, ter zaključuje, da bi se bilo, ko bi bila vpeljana amortizacija, k večjemu plačalo 1%. Ta konkluzija se mi zdi silno čudna.

Pri vsakem zavodu, kjer je mogoče amortizovati z anuitetami, je namreč na voljo dano dolžniku, večji znesek vrniti, kadar hoče, torej bi bilo opravičeno, ko bi bila kranjska hranilnica priznala, da bi onih 4% bila itak dobila, a poleg njih še 1% ostalega dolga. Samo iz komoditete se drži ta zavod načel, ki ga vodijo od prvopočetka in noče sprejeti obče priznane napredne vpeljave, ki je v tem, da se dolgovi amortizujejo in tako gotovi v vrsti let izginejo.

Gospóda moja! Govoreč o potrebi ustanovitve hipotečnega zavoda, naj pa tudi omenim, da se potrebe in korist tacega zavoda dá utemeljevati tudi še iz mnogih drugih razlogov, in da so to ravno razlogi, ki so me največ vodili k temu, da sem danes s svojimi tovariši stavil ta predlog. Treba pomisliti, kake velikanske občinske priklade imamo pri nas na Kranjskem za stavbe sol. Ko bi imeli deželno hipotečno banko, bilo bi mogoče dajati občinom posojila proti izdavanju komunalnih zastavnih listov in občine bi si lahko trošek razdelile na 50 in več let in mesto, da bi, kot sedaj, pobirale 50 in več procentov priklade, bi z malimi odstotki shajale za pokrivanje anuitet, s katerimi bi vračale posojila.

Pred seboj imamo zidanje dolenske železnice. Ali država dela to zidanje zavisno od tega, koliko bodo adjacenci donasali k stavbi. Pomislite pa na bēdo, ki vlada po Dolenjskem; pomislite v kakem žalostnem gospodarskem stanju so občine v krajih, koder ima peljati ta železnica, in sprevideli bodete, da jim bode težko pripomoči izdatno k zgradbi in jo tako zagotoviti, ako se jim ne dā prilika, da lahko dobē posojila, ki se amortizujejo v 50. ali še več letih.

Koliko je troškov pri nas za ceste? Tudi tukaj bi tak zavod lahko koristil, ko bi dajal posojila, da ne bi bilo treba nalagati prevelikih naklad za cestne potrebe.

Ustanovitev deželne hipotečne banke pa je važna tudi v melioracijskem oziru. Kjerkoli so napredni deželni zastopi, gledajo, da se vsako leto investuje, kar največ mogoče, v melioracijska podjetja. Zboljšanja zemljišča je izdatek, kateri pripomaga do večjega blagostanja kmetovalcu, pa tudi odpira državi večji vir dohodkov, ker ga stori bolj sposobnega za plačevanje večjih davkov. To spoznava država sama in od leta 1885. dovoljuje vsako leto 500.000 gold. v melioracijske namene, ki se imajo razmerno razdeliti po posameznih deželah. In koliko, gospōda moja, je v melioracijskem oziru še storiti pri nas!

Od države ne smemo in ne moremo zahtevati vsega, zato pa moramo skrbeti, da bodo oni faktorji, ki so poklicani, da izvršujejo melioracije, prišli do prepričanja, kako važno bi bilo za njihove potomce, ako se poprijemljejo dela. Opozarjam vas na poplavljanja pri nas. Pred sabo imamo osuševanje Ljubljanskega barjā. Tukaj, se vé, mora vlada priskočiti z veliko pripomočjo; tudi dežela bode morala izdatno poseči v svoje blagajnice. Od kod pa naj ubogi posestnik na barji, ki je poklican, da tretji del donāša, vzame denar za zboljševanje, ako mu ne damo prilike, da si ga preskrbi tako, da ga poplača v mnogih letih, ko mu bode to zboljšanje že donasalo sadu. To bi se zamoglo zgoditi pri zavodu, katerega ustanovitev priporočam posebno, ko bi slavna vlada — o čemer ne dvomim — dovolila poseben melioracijski oddelek in morda celo izdajanje posebnih melioracijskih obligacij.

Dalje, ako hočemo napredovati, moramo skrbeti tudi za namakanje zemljišč po nekaterih krajih. Opozarjam vas le na en del dežele, namreč na Suho Krajino. Kako težavno imajo tam zarad vode! Načrt za vzdigovanje vode iz Krke je nekoliko že izgotovljen, ali za to bi bilo treba veliko denarja. Od kod bodo ubogi ljudje dobili denar, ako jim ne damo prilike, da si ga morejo preskrbeti pri zavodu tako, da bi z malimi prikladami v teku let zamogli amortizovati. Takih vprašanj je še mnogo, in uspeh zavisen je le od tega, da bi pametna uprava deželne hipotečne banke vedla poprijemati v družbi z deželnim odborom inicijativo.

Tako imamo na primer tudi še pogozdovanje Krasa. Država podpira sicer dotična dela, ali, ako pojde stvar tako naprej, ko doslej, ne bode še v 100 letih prišlo do tega, da bi bil ves Kras pogozden. Treba, da se posestnik animuje, da se bolj izdatno

poprime dela, da se mu dokaže, kako važne posledice bode to imelo za potomce njegove. Toda od kod bode vzal denar za veliki trošek, s čem pokril ta trošek? Tudi tu bi mu deželni hipotečni zavod lahko s kreditom priskočil na pomoč.

Govorilo se je v zadnji seji tudi o zasajanju ameriških trt. Dolenjska propada, naglašalo se je. Res, in bode tudi propala, ako se ne skrbi za to, da se stari vinogradi prenové z zasajenjem ameriških trt; toda s tistimi 36.000 gold., katere vlada dovoljuje za vso državo na leto, in z vzglednimi vinogradi ne bode še pomagano. Vinogradnik ne bode imel sredstev, ako bi tudi imel voljo regenerovati svoj vinograd. Pomagati bi se mu moglo le s primernim kreditom, kakeršen bi se lahko dajal iz deželnega hipotečnega zavoda. S tem bi se doseglo mnogo, mnogo več, ko z vsemi vzglednimi vinogradi, in kmetovalec bi v petih letih že prišel tako daleč, da bi se mu iz vinogradov poplačali mali procenti, ki bi bili potrebni, da poplača melioracijski kredit.

Govorilo se je tudi pri poslednji ankēti leta 1882., da bi se imelo v povzdigo kmetijstva skrbeti, da se bolj razvije domača obrt, in sklenila se je sledeča resolucija (bere — čitaj):

«Deželni odbor se naprosi, slavnemu deželnemu zboru nasvetovati, da bi sklenil, naj se sestavi poseben odbor, ki bi razpravljal, kje bi se mogle hišne obrtnije na novo ustanoviti?»

Gospōda moja! Poizvedovanje — prepričan sem — ne bode imelo uspeha, dokler se stvari drugače ne lotimo.

Poznam v Mengšu posestnika, ki se je z izdelovanjem slamnikov pečal mnogo let prej, nego so prišli v Domžale Tirolci z velikim kapitalom in tisto združevanjsko idejo, katera jih je usposabljala za večja podjetja.

Posestnik, katerega sem omenjal, spečaval je vsako leto svoje izdelke, vozeč jih v srednjo Koroško, prilično dobro, tako, da mu je bilo mogoče prihraniti si nekoliko kapitala. S cenejšo in boljšo fabriško produkcijo pa ni mogel konkurovati, dokler je izdeloval slamnike na prejšnji primitivni način. Dragih strojev pa si sam ni mogel kupiti in tako je zaostajal za konkurencijo iz Domžal ter se mora zadovoljevati z dobičkom svojim iz one dobe, ko v Domžalah ni bilo še tovaren za slamnike. Šele, ko bi se od katere strani koli poprijela inicijativa, da bi se našemu kmetovalcu dokazalo, kako važno bi bilo, da se poprime združevanjskega načela, da z združenimi močmi ustanavlja večje obrtne delalnice, bi se tudi pri nas domača industrija lahko povzdignila. Na mnogih krajih imamo znamenito domačo industrijo, ki bi se dala z večjimi zavodi privedi na popolnejšo stopinjo. Opozarjam vas na Ribniško dolino in na Kamniški okraj.

Končno prihajam k najpoglavitejšemu oddelku mojega dokazovanja za potrebo ustanovitve deželnega hipotečnega zavoda. V poročilu deželnega odbora leta 1884. nahajamo izkaz, katerega je osrednja statistična komisija priposlala, koliko in po kakošnih percentih

je vknjiženega dolga na Kranjskem. Ta izkaz kaže nam stanje dne 31. decembra 1882, in razvidno je iz njega, koliko je vknjiženih bremen do 5%, koliko do 5 od 6%, od 6 do 7%, od 7 do 8%, od 8 do 10%, od 10 do 12% in koliko čez 12%. Ker si na podlagi tega izkaza nisem mogel sestaviti natankega računa, iz katerega bi bilo vidno, koliko bi se s konvertovanjem prihranilo obresti, segel sem za leto nazaj ter vzel v roko uradni izkaz o bremenih dne 31. decembra 1881. V tem je povedano, koliko je vknjiženega dolga in po kakšnih percentih, in videl sem, da je bilo takrat na Kranjskem vknjiženega po 5% 19.263.953 gold., po 5½% 814.937 gold., po 6% 13.776.397 gold., po 7% 1.872.905 gold., po 8% 797.926 gold., po 9% 74.605 gold., po 10% 864.933 gold., po 12% 104.251 gold. in čez 12% 81.069 gold. Ako vzamemo sedaj, da bi se dolg lahko konvertoval v 4% na posojila, kakor se vrši to sedaj na Nižje-Avstrijskem, potem, gospôda moja, bi kazal račun sledeče: 1% prihranka od 19.263.953 gold. bi bilo 192.639 gold. 53 kr., 1½% prihranka od bremen po 5½% bi bilo 12.224 gold. 05 kr., 2% prihranka od bremen po 6% bi bilo 275.527 gold. 94 kr., 3% prihranka od bremen po 7% bi bilo 56.187 gold. 15 kr. in tako naprej od prej prečitanih zneskov, da bi se na leto, ko bi se vsi dolgovi mogli konvertovati, prihranilo 639.758 gold. 23 kr. Se ve, da ne moremo vzeti, da bi vsi dolgovi bili vknjiženi na takem mestu v javni knjigi, da bi se mogli vsi konvertovati, končno pa tudi vsi niso taki, da bi od njih bilo v resnici treba plačevati obresti

Polovica pa je po mojem prepričanju vendar takih dolgov, da bi se mogli v konvertovanje dati, in po tem takem bi se s konvertovanjem prihranilo deželi na leto 319.879 gold. 11 kr. ali okroglo 320.000 gold., in to je tak prihranek, da je v resnici potrebno, baviti se z vprašanjem, bi li ne kazalo ustanoviti zavod, da bi potem skušali z njegovo pomočjo našemu kmetovalcu pomagati. Da bi nas pri tem radovaljno podpirala državna uprava, zdi se mi samo po sebi umevno. Sklicujem se v dokaz tega na dva zakona. Državni zakon z dne 14. junija 1888, št. 88. drž. zak., namreč je bil sklenen nalašč zaradi lagljega zvrševanja konverzije viseobrestnih bremen v nižjeobrestne. Za njim je prišel zakon z dne 9. marca 1889, št. 30. drž. zak., s katerim je jako olajšano bilo konvertovanje starih dolgov. Več nego polovica pristojbin je odpuščena pri listinah za konvertovanje, in prvi zakon gre celo tako daleč, da dovoljuje visjeobrestne dolgove od javnih fondov in takih zavodov, ki stoje pod javnim nadzorstvom, konvertovati brez dovoljenja iz posojevalčevega. Iz tega je razvidno, kako veliko važnost polaga državna uprava na to, da se dolgovi v resnici konvertujejo. Ko sem tako govoril o potrebi deželnega hipotečnega zavoda, prestopim sedaj k drugemu vprašanju, katero sem stavil s početka: Je-li želeti, da dežela ustanovi tak zavod. Dejal sem, da je želeti, da se sploh ustanovi, tu pa naglašam, da je želeti, da si ga dežela ustanovi. Ona to lahko stori, ne da bi bilo treba fonda, ustanovi ga z lastno garancijo in denar bi se sam stekal v tak zavod. Deželni hipotečni zavodi smejo za svoja posojila, katera

dovoljujejo na temelji svojih pravil, izdajati zastavne liste. Kurz tacih zastavnih listov je konstanten. Kedar je kurz državnih in drugih papirjev podvržen velikej fluktnaciji, vzdržujejo se kurzi zastavnih listov navadno nespremenjeni; k večjemu padejo za 1% do 1½%. Na te liste zamorejo se nalagati denarji javnih fondov, in ako bi dežela nastopila s hipotečno banko kot izdajateljica zastavnih listov, bi mnogo denarja, ki je sedaj naložen v hranilnicah, in ne pride v korist realnemu kreditu, pridobljeno bilo temu namenu, kajti mnogi, ki vloga sedaj denar v hranilnice, kupoval bi potem raje zastavne liste, ker je manipulacija s takimi listi priročnejsa ko s hranilničnimi knjižicami. Koristna bi bila ustanovitev tudi, ker bi se vsi dohodki potem, ko bi dosegel rezervni fond minimalni znesek, ki je določen n. pr. pri Isterskem zavodu s 100.000 gold. in bi se pri nas mogel ustanoviti na 200.000 gold., stekali v deželno blagajnico. Reservni fond nastaja iz tega, ker mora vsakdo priplačevati vsako leto ¼% ne še amortizovanega posojila. Iz prebitkov teh rezijskih doneskov dela se rezervni fond, in v 6 letih je v isterskem hipotečnem zavodu, kjer ni toliko prometa, ko bi ga moglo biti v kranjskej deželi, narasel na blizo 70.000 gold. Ni dvojbe, da v 4 letih doseže 100.000 gold.; potem pa bodo vsi dohodki rezervnega fonda — vse obresti od njegove glavnice — in prebitek vseh rezijskih stroškov stekali se v deželno blagajnico.

Visoka zbornica! Lanskega leta je sklenil visoki zbor važen zakon: konvertovanje zemljiško-odveznega dolga. S tem se je za sedanjoo dobo doseglo toliko, da smo v godnih finančnih razmerah; vendar pa smo breme, katero bi bili mi morali nositi do l. 1895., oziroma 1905., prevalili na prihodnjo pokolenje. Ako smo to storili — in to je bilo po mojem mnenju opravičeno — je tudi naša dolžnost, skrbeti za to, da olajšamo prihodnjemu pokolenju nositi to breme. To dosežemo, ako ustanovimo hipotečni zavod, iz katerega se bodo dohodki stekali v deželno blagajnico že takrat, ko bode prihodnja generacija morala breme, katero je prevzela od nas, nositi.

Utegne se pa morebiti ugovarjati, da bi hranilnicam utegnil hipotečni zavod biti na škodo, da bi njim delal konkurencijo. Skusnja drugih dežel nam potrjuje, da to ni res. Čim več denarnih zavodov je, tem koristneje za narodno gospodarstvo, in mi vidimo posebno v jako razvitem Českem, da imajo 52 hranilnic, in dasiravno so jih imeli vsaj 40 takrat, ko so ustanovljali deželni hipotečni zavod, so ga vendar ustanovili, in hranilnice delujejo ravno tako uspešno, kod popred, samo da nekaj kapitala, ki se je stekal prej v hranilnice, prihaja v hipotečni zavod in da se s tem hranilnice odbremenujejo. Vsaj prevelike kapitalije za hranilnice niso posebno veselje. Ako se torej na Českem, pa tudi na Moravskem in Šleziji ni delala konkurenca, je tudi pri nas ne bode. Da pa hipotečni zavodi poleg hranilnic morejo uspešno delovati, dokazuje hipotečni zavod na Českem, kjer ima 52 hranilnic posojenega koncem l. 1888. na hipoteke 154.461.552 gold. in poleg tega deželni hipotečni zavod čez 100 milijonov. Na Moravskem ima 9 hranilnic posojenih 21.404.408 gold., vendar ima hipotečni zavod

tudi 28 milijonov. in na Šlezkem ima hranilnica posojenih 2,458.329 gold., in zraven uspešno deluje hipotečni zavod. Na Češkem so šli še dalje. Tam jim ne zadostuje deželni hipotečni zavod, ki ima že skoro dva milijona rezervnega fonda; ampak ustanovljajo sedaj poleg njega še popolno banko in bodo, mislim, v tem zasedanji že dotični statut predložili deželnemu zboru. Na Galiskem so tudi storili korak dalje, tam so napravili zavod tak, da ima tudi komunalne obligacije in poseben bankin oddelek. Morebiti bi se ravno pri nas kazalo, da bi se z ozirom na vse naloge, katere sem popred obrisal, deželnemu hipotečnemu zavodu tudi nekoliko širji delokrog odmeril.

Kar se tiče hranilnic, omeniti je še, kar sem sicer naglašal že prej, da so zastavni listi bolj pripravní nego hranilnične knjžice in da so pri hranilnicah vsa posojila odpovedna. Ko bi prišla kaka kriza in bi začeli vložniki terjati svoje vloge nazaj, morale bi hranilnice odpovedovati in izterjevati posojila takoj, kar bi imelo silno žalostne narodno-gospodarske posledice. Pri hipotečnih bankah pa je to drugače; pri njih so posojila neodpovedna. To nam pové že svojstvo zastavnih listov, kajti kdor kupi zastavni list, ne more zahtevati, da bi ga banka prevzela od njega prej, nego v dogovorjenem obroku, in zato tudi banka dolžniku ne more odpovedati posojila, dokler ne poteče doba, do katere je posojilo najel. Hipotečnej banki torej dolžnik lahko brez skrbi po malem vrača posojilo, v tem ko pri hranilnici lahko pride v zadrego, da mora vse posojilo najedenkrat vrniti.

In sedaj naj mi bode dovoljeno, da še v kratkem povem, kakošno je delovanje hipotečnih bank po avstrijskih kronovinah in sicer hipotečnih bank, katere so ustanovile dežele. Izkaz imam tukaj na podlagi podatkov, katere sem dobil od bank samih. Hipotečna banka za Česko kraljestvo, ustanovljena l. 1864., imela je koncem l. 1888. blagajničnega prometa 60,731,786 goldinarjev 62 kr., posojil je izdala doslej 94,305,634 goldinarjev 06 kr., zastavnih listov ima v prometu za 100,138,700 gold., obresti je dobila lani 4,534,586 goldinarjev 57 kr., čisti dobiček je znašal 121,469 gold. 61 kr., rezervni fond pa znaša skorej dva milijona. Moravska hipotečna banka, ustanovljena l. 1875., imela je l. 1888. skorej 15 milijonov blagajničnega prometa, izdala je doslej posojil 28,932,891 gold. 75 kr. in ima zastavnih listov v prometu za 30,387,600 gold., ter je lanskega leta imela čistega dobička 37,433 gold. 88½ kr. Hipotečna banka za mejno grofijo Istro je imela blagajničnega prometa 531,620 gold. 88½ kr., je izdala posojil za 2,536,291 gold. 38 kr., ima rezervnega fonda 68,031 gold. 30½ kr. in je imela lanskega leta čistega dobička 7364 gold. 37½ kr. Avstrošlezijski zavod za zemljiški kredit imel je lani 6,325,531 gold. 35 kr. prometa, izdal posojil za 8½ milijonov cirka, ima zastavnih listov za skorej 9 milijonov v prometu in je imel lanskega leta čistega dobička 19,959 gold. 34 kr.; in deželna banka za kraljevino Galicijo in Lodomerijo imela je blagajničnega prometa 39,378,985 gold. 53 kr. in lanskega leta 38,753 gold. 80 kr. čistega dobička.

Gospóda moja! Ona dva zakona, katerih sem popred omenjal, ki sta tako važna za konvertovanje,

vplivala sta toliko koj po nju izdanji na zastop nadvojvodine Nižje-Avstrijske, da je lanskega leta sklenil za to, da izvrši konverzijo vknjiženih dolgov, ustanoviti deželni hipotečni zavod. Ta zavod posluje sedaj tri mesece, in iz izkaza, kateri mi je radovoljno priposlalo njegovo ravnateljstvo, razvidim, da mu je doslej došlo prošenj za posojila z Dunaja za 3,321,587 gold. 47 kr., iz predkrajev Dunajskih za 2,165,416 gold. 51 kr., iz drugih mest po deželi za 129,268 gold. 95 kr., od veleposestev za 321,000 gold. in od kmečkih posestev za 1,564,915 gold. 02 kr., torej v treh mesecih prošenj za čez 7½ milijonov goldinarjev. Torej se vidi, da so tak zavod smatrali za potreben tudi tam, kjer imajo že hipotečne zavode, ki posojajo po 4 in 4½%. Razen tega namerava pa tudi mesto Dunaj ustanoviti svojo hipotečno banko. To vse, mislim, da more tudi v nas utrditi prepričanje, kako koristen bi bil za deželo našo zavod, čegar ustanovitev pripočam, in nádejam se, da mi bode radovoljno pritrdil visoki deželni zbor.

V formalnem oziru stavljam sledeči predlog:

Visoki deželni zbor naj sklene:

1.) V pospeševanje in povzdigo realnega kredita v vojvodini Kranjskej ustanoviti je deželno hipotečno banko.

2.) V ta namen izvoli se odsek sedmero členov, kateri ima svoje nasvete — ako mogoče — še v tem zasedanji staviti deželnemu zboru.

Deželni glavar:

Gospod predlagatelj je nasvetoval, naj se izročí njegov predlog posebnemu odseku in o tem je koj glasovati. Prosim torej gospode, ki pritrde ravnó izrečenemu predlogu, da se izvoli poseben odsek, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in o tem rešena za danes ta točka dnevnega reda.

10. Ustno poročilo finančnega odseka o napravi nove, iz Radenc navkreber držeče, z okrajno cesto Kočevje-Poljane-Staritrgr-Vinica stikajoče se cestne proge, potem gledé podpore za to cesto in gledé njene uvrstitve med okrajne ceste (k prilogi 39.).

10. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses betreffend die Herstellung und Subventionirung einer neuen, von Radence aufwärts führenden Straßenstrecke mit der Einmündung in die Gottschee-Pölland-Altenmarkt-Weiniger Bezirksstraße und Einreihung derselben in die Kategorie der Bezirksstraßen (zur Beilage 39.).

Poročevalec Detela:

Slavni deželni zbor je izročil v seji dné 22. oktobra l. 1888. prošnjo občine Radenske za napravo ceste iz Radenc do okrajne ceste Kočevje-Poljane-Staritrgr-

Vinica in za subvencijo 2000 gold. v to svrhu deželnemu odboru z nalogom, da v tej zadevi potrebno pozveduje in v prihodnjem zasedanji poroča in predlog stavi.

Pregledal se je vsled tega naročila načrt projektirane cestne zgradbe ter spoznal pripravnim za tamošnje okoliščine in uvažaje vse razmere poročal je deželni odbor v prilogi 39.

Finančni odsek pretresaval je to poročilo in mu pritrdil povsem.

Ker je poročilo že dlje časa v rokah gospodov poslancev, ne bodem na dalje razlagal o važnosti naprave omenjene ceste in o neobhodni potrebi podpore, kakor jo nasvetuje deželni odbor.

Konstatovati hočem le, da, ako se nameravano cesto ne gradi, mora občina Radenska, katera je ločena od vsega prometa, v kratkem propasti v sedanjem krutem boji kmetijstva za svoj obstanek.

Dolžnost dežele pa je, v tem boji pomagati občini, katera je že tisoče goldinarjev plačala v deželni zaklad in v zaklad okrajno-cestnega odbora Črnomaljskega, torej donasala k deželnim in okrajnim potrebsčinam, ne da bi uživala korist deželnih in okrajnih naprav, kateri koristijo drugim občinam, ki v primeri nič več ne donasajo v te namene, kakor občina Radenska.

Gledè prošnje, naj bi se dotična cestna proga uvrstila med okrajne ceste, se pa občini ne more ustreči, ker nima proga one lastnosti, katero zahteva postava, ker bode vezalo le-to občino z okrajno cesto.

Uvaževaje vse to, predlaga finančni odsek:

Slavni deželni zbor naj sklene:

Občini Radence dovoli se za napravo iz Radenc navkreber držeče, z okrajno cesto Kočevje-Poljane-Staritrg-Vinica stikajoče se cestne proge podpora v znesku polovice troškov, to je 1435 gold., in neobrestno v desetih enakih letnih obrokih povračilno posojilo v enakem znesku, kateri je vplačevati potom 24% občinske priklade.

Prošnja imenovane občine glede uvrstitve napolinane ceste med okrajne ceste se odkloni.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

11. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o § 1. letnega poročila „Skleneni zakoni“ z uvodom „Praznovanje štiridesetletnega vladanja Njegovega c. in kr. Apostolskega Velikanstva“.

11. Mündlicher Bericht des Rechenschaftsbericht-Ausschusses über § 1 des Rechenschaftsberichtes „Gesetzesbeschlüsse“ und über den Eingang desselben „Regierungsjubiläum Sr. k. und k. Apostolischen Majestät“.

Berichterstatter Baron Rechbad:

Hohes Haus! Bezüglich der Feier des 40jährigen Regierungsjubiläums Sr. k. und k. Apost. Majestät hat der verehrte Herr Landeshauptmann in seiner Eröffnungsrede

bereits eingehend berichtet und ich habe nur hinzuzusetzen, daß anlässlich dieser Feier der Landesausschuss 100 Exemplare der Festschrift «Bog ohrani» und «Gott erhalte» angeschafft und davon 10 Exemplare mit deutschem und 80 mit slovenischem Texte dem k. k. Landesrath zur Theilung der Volksschulen in Krain zugemittelt hat.

Dies wolle zur Kenntnis genommen werden.

Anlässlich der Verlobung Ihrer k. u. k. Hoheit der durchlauchtigsten Frau Erzherzogin Valerie mit Sr. k. u. k. Hoheit dem durchlauchtigsten Herrn Erzherzoge Franz Salvator brachte der Herr Landeshauptmann beim k. k. Landespräsidium die Bitte vor, die innigste Theilnahme und die ehrfurchtsvollsten Glückwünsche des Landesausschusses an die Stufen des Allerhöchsten Thrones gelangen zu lassen. Daraufhin hat das k. k. Landespräsidium mit Rote vom 18. Jänner d. J., Nr. 131/Pr., dem Landesausschuss in Allerhöchsten Auftrage für die dargebrachten Glückwünsche den Allerhöchsten Dank bekanntgegeben.

Mit Allerhöchster Entschliessung vom 8. Mai l. J. haben Seine k. und k. Apostolische Majestät allergnädigst zu genehmigen geruht, daß aus dem Erträgnisse der XXVI., eventuell XXVII. Staats-Wohltätigkeitslotterie der in der Verwaltung des Landes Krain stehende Waisenfond mit dem Betrage von 10.000 fl. theilt werde. Der Landesausschuss hat sich diesfalls an das k. k. Landespräsidium mit der Bitte gewendet, für diesen neuen Act der kaiserlichen Huld und Gnade den unterthänigsten Dank des Landes Krain zur Allerhöchsten Kenntnis bringen zu wollen.

Unter dem 30. Juni d. J., Z. 1630 Pr., hat das k. k. Landespräsidium dem Landesausschuss mitgetheilt, daß Seine k. und k. Apostolische Majestät mit Allerhöchster Entschliessung vom 15. Juni d. J. die Dankesäußerung des Landesausschusses allergnädigst zur Kenntnis zu nehmen geruhten.

Seine k. und k. Apostolische Majestät haben mit Allerhöchster Entschliessung vom 31. December 1888 den Beschluss des hohen Landtages bezüglich der Landesfondsumlagen pro 1889 allergnädigst zu genehmigen geruht, und es wolle der hohe Landtag dies zur Kenntnis nehmen.

Die Abänderung des § 2 des Landesgesetzes vom 5. August 1887, L. G. B. Nr. 24, betreffend die Landesumlage auf den Verbrauch gebrannter geistiger Getränke wurde mit allerhöchster Entschliessung vom 16. December 1888 allergnädigst sanctionirt. Infolge dieser Gesetzesänderung hat die k. k. Landesregierung im Einvernehmen mit dem Landesausschuss die §§ 4, 12 und 13 der zum oben citirten Gesetze erlassenen Durchführungsverordnung vom 9. December 1887, L. G. B. Nr. 30, abgeändert.

Die Marg. Nr. 1, 2 und 3 des Rechenschaftsberichtes wollen zur Kenntnis genommen werden.

Außerdem wolle Marg. Nr. 4, betreffend die Abänderung der Landtagswahlordnung, zur Kenntnis genommen werden.

Marg. Nr. 5 betrifft die Abänderung des Gesetzes über die Regelung der Normalschulfondsbeiträge von Verlassenschaften.

Marg. Nr. 6 betrifft den Gesetzentwurf über die Behandlung der der Ablösung oder Regulirung unterliegenden Rechte.

Marg. Nr. 7 betrifft die Straßengesetze.

Marg. Nr. 8 betrifft den Fischei-Gesetzentwurf.

Marg. Nr. 9 den Gesetzentwurf betreffend den Ertrag von Jagd- und Wildschäden.

Marg. Nr. 10 den Gesetzentwurf betreffend die Befreiung von der Entrichtung der Jagdkartengebühr.

Marg. Nr. 11 den Gesetzentwurf betreffend die Schonzeit des Wildes.

Marg. Nr. 12 den Gesetzentwurf betreffend die Correction des Weißenbaches und des Schwarzenbaches bei Weifenfels.

Marg. Nr. 13 den Gesetzentwurf betreffend die Maut in Stein.

Marg. Nr. 14 den Gesetzentwurf betreffend die Versorgung und Entlohnung des Religionsunterrichtes an den öffentlichen Volksschulen.

Marg. Nr. 15 betrifft die Abänderung der §§ 5 und 13 des Collecturgesetzes.

Marg. Nr. 16. die Kategorisirung der StraÙe Beldeß-Asp.

Marg. Nr. 17 die Kategorisirung der StraÙe Dobrova-Zafanc.

Marg. Nr. 18 die der Kljuèer StraÙe.

Marg. Nr. 19 die der StraÙe Blogowiž-St. Rochus.

Marg. Nr. 20 betrifft die Mietzinsauflage in Laibach.

Marg. Nr. 21 betrifft die Mietzinsauflage in Rudolfs-wert, und endlich Marg. Nr. 22 die Bierauflage in Wippach und Oberfeld.

Der Rechenchaftsberichts-Ausschuß beantragt die Kenntnismahme der Marg. Nr. 5 bis 22.

Deželni glavar:

Želi kdo besede h kaki posamezni marginalni številki § 1. letnega poročila in k uvodu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, dam na glasovanje predlog odseka za deželno-odborsko letno poročilo, ki meri na to, da se uvod in § 1. letnega poročila vzameta na znanje.

Prosim torej gospode, ki pritrde temu predlogu, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Berichterstatter Baron Rechbad:

Da der Rechenchaftsberichts-Ausschuß auch den § 2 des Rechenchaftsberichtes einer Prüfung unterzogen hat, bitte ich um die Erlaubnis, auch über den § 2 Bericht erstatten zu dürfen.

Deželni glavar:

Če ni formalnega ugovora proti temu, da gospod poročevalec poroča tudi o § 2. letnega poročila, akoravno ta točka ni na dnevnem redu, smatram, da je visoka zbornica s tem zadovoljna.

Prosim gospoda poročevalca, da poroča o § 2:

Ustno poročilo odseka za letno poročilo o § 2. letnega poročila «davki». — Mündlicher Bericht des Rechenchaftsberichts-ausschusses über § 2 des Rechenchaftsberichtes «Steuern».

Berichterstatter Baron Rechbad:

Die k. k. Finanzdirection hat dem Landesaussschuße über dessen Ersuchen den Ausweis über die anlässlich der Elementarschäden pro 1888 bewilligten Nachlässe an Grundsteuern, Landes- und Bezirkscaffa-Umlagen übermittelt.

(Bere skupne svote iz marg. št. 1., § 2. letnega poročila. — Liest die Hauptsummen der Marg. Nr. 1 aus § 2 des Rechenchaftsberichtes.)

Der Rechenchaftsberichts-Ausschuß beantragt:

Der hohe Landtag wolle diesen Ausweis zur Kenntnis nehmen.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Außerdem hat die k. k. Finanzdirection dem Landesaussschuße den Ausweis über die Vorschreibung an directen Steuern sammt Umlagen pro 1889 mitgetheilt.

(Bere svote iz marg. št. 2., § 2. letnega poročila. — Liest die Summen aus Marg. Nr. 2 des § 2 des Rechenchaftsberichtes.)

Ich beantrage im Namen des Rechenchaftsberichts-Ausschusses:

Der hohe Landtag wolle auch diesen Ausweis zur Kenntnis nehmen.

Poslanec Pakiž:

Slavni zbor!

Ker imamo ravno v razpravi § 2. letnega poročila o davkih, moram s posebno žalostjo opomniti, da za eksekutivno izterjanje davkov znaša svota 35.911 gl. 12 1/2 kr. Če se pregledujejo posamezni okraji, vidimo, da je n. pr. v Črnomaljskem okraji eksekutivna svota znašala 1429 gl. 83 1/2 kr., dasiravno se od vseh strani govori, kako velika revščina da je tam; ravno tako je po drugih okrajih. Gospôda moja! tu se mora misliti, da ravno te zneske, vkup 35.911 gl. 12 1/2 kr., plačujejo ali dajajo najbolj revni davkoplačevalci. Gospôda moja! ne more se trditi, da se godi to ravno po zanikrnosti, ampak žalibog, radi revščine; kjer ni v žepu, ne more tudi pod palcem biti. Jaz bi se predrznil nasvetovati in sicer, da bi se davki po kmetih in ravno tako tudi po mestih in trgih od revnih davkoplačevalcev ne izterjevali tako strogo z eksekucijami, namreč da znaša 1 gold. 5 kr. samo za tisti opomin in čakanje skozi 14 dni. Jaz bi toplo priporočal, da se slavna c. kr. vlada naprosi, da bi to eksekucijo spremenila v tem zmislu, naj bi bilo 5 kr. ali k večjemu 10 kr. opominarine, drugo pa da bi odpadlo.

Jaz se predrzнем staviti predlog:

Slavni deželni zbor naj sklene:

Visoka c. kr. vlada se naprosi, eksekutivni troški pri izterjevanji davkov, oziroma opominarina se od 1 gl. 5 kr. zniža na 5 kr., k večjemu na 10 kr.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Poslanec Pfeifer:

Glede predloga gospoda poslanca Pakiža predlagam, ker tudi jaz želim olajšanje davkoplačevalcev pa predlog ni jasno označen, naj se vrača odseku za letno poročilo.

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki pritrđe predlogu odseka za letno poročilo, da se § 2. vzame na znanje, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in sedaj nam je glasovati najpred o predlogu gospoda poslanca Pfeiferja, naj se predlog gospoda poslanca Pakiža izroči odseku za letno poročilo.

Prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet. K besedi se je oglasil gospod poslanec Kersnik.

Poslanec Kersnik:

Ker je današnji dnevni red še tako obsiren, da skorej ni mogoče, da bi ga v enem tiru zvršili in se je od vseh strani že privatna želja izrekla, da se današnja seja pretrga, mislim, da bi bilo umestno, da prav sedaj prekine, ker bo prihodnja točka vsekakako povzročila obsirno debato.

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki sprejmejo predlog gospoda poslanca Kersnika, da seja preneha in se popoldne nadaljuje, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in jaz pretrgam sejo ter jo bojno nadaljevali ob 2. uri popoldne.

(Seja se prekine ob 12¹/₄ uri in nadaljuje ob 2¹/₄ uri popoldne. — Die Sitzung wird um 12¹/₄ Uhr mittags unterbrochen und um 2¹/₄ Uhr nachmittags wieder aufgenommen.)

Deželni glavar:

Konstatujem sklepčnost slavnega zbora in nadaljujemo sejo pri 12. točki dnevnega reda.

12. Ustno poročilo upravno-gospodarskega odseka o § 3. letnega poročila, „Deželno-kulturne in zdravstvene reči.“

12. Mündlicher Bericht des Verwaltungs- und volkswirtschaftlichen Ausschusses über § 3 des Rechnungsjahresberichtes „Landeskultur- und Sanitäts-Angelegenheiten.“

Poročevalec Povše:

Slavni deželni zbor! Čast mi je poročati v imenu upravno-gospodarskega odseka o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o § 3. «deželnokulturne za-

deve». Razvrstil sem marginalne številke v poročanje tako, da najprvo sledijo marginalne številke, katere razpravljajo predmete po vsebini si enakovrstne; tako bom najpred poročal o marg. št. 1. in 21. § 3.

Prebiral natanko ne bodem, ker dotično poročilo imajo častiti gospodje poslanci že dalje časa v rokah in so ga lahko že pazljivo prebiral in se informirali o vsem.

V št. 1. poroča deželni odbor, da je dosegel od visoke c. kr. vlade, da se tudi za uravnavo podzemljskih vodá kakor je to po kraških votlinah in pokrajinah, iz državnega melioracijskega zaklada do 50% prispevka dobiva.

V št. 21. pa poroča, da je deželni odbor pritrđil predlogu vlade, da se za preiskavanje po votlinah Ribniških, Dobropoljskih in Kočevskih dovoli večji znesek.

Upravni odsek želi tudi, da se v Loškem Potoku preiskujejo votline, ker prav tu treba mnogo storiti, da se zaporedne povodnji odstranijo.

Zato predlaga upravni odsek:

Slavni zbor naj sprejme poročilo k marg. številkam 1. in 21. na znanje in naroča deželnemu odboru, da skrbi za to, da se tudi Loškopotoske votline preiskujejo po gosp. Puticku.

Poslanec Pakiž:

V prvi vrsti se imam zahvaliti v svojem in v imenu svojih volilcev za hitro pomoč, kajti v kratkem času se je veliko storilo za zboljšanje omenjenih okrajev, katere je voda tolikokrat poškodovala. Zahvaljujem se c. kr. vladi oziroma gospodu deželnemu predsedniku, pa tudi visokemu deželnemu odboru, kajti v času, kar so se letos preiskovanja vrsila v Kočevskem sodnem okraju, vem iz zanesljivega vira, da se voda odteka 5—7 dni prej, ker je dal gospod preiskovalec c. kr. inženér Putick nekaj požiralnikov iztrebiti; v drugej vrsti pa bi imel še nekaj pristaviti. Dobropoljska dolina v Velikolaškem okraju ima nekega Janeza Adamiča, posestnika v Ponikvah, ki je veliko že sam popred, ne da bi preiskaval in dobil votline, v katere se voda steka, iz svojega nagiba in ob svojih troških storil. Bodite preverjeni, da je ravno vsled tega prišel na beraško palico. Poprej dobre njive v Dobropoljskej dolini so bile uničene, pridelki so bili odnešeni, sedaj se je to večinoma popravilo po ogromnem trudu in troških tega Adamiča. Slišal sem praviti, da je vložil prošnjo podpisano od vseh občin do deželnega odbora. Kako da je s tem, meni ni znano in tudi ne vem, ali pride v zbornico, da se bode tukaj o njej rozgovarjalo ali razsojevalo; na vsak način pa priporočam omenjeno prošnjo, da bi se ozir jemalo na njo, naj že pride v zbornico ali ne. Toplo priporočam, da bi se mu nekošna nagrada iz deželno-kulturnega fonda naklonila.

Poslanec Detela:

Jaz bi le v pojasnilo omenil, da je Adamič vložil prošnjo pri deželnem odboru in razložil, kar je gospod poslanec Pakiž navajal. Prošnja izročila se je

gospodu Puticku, da pri priliki, ko preiskuje v Kočevskem okraji doline, tudi te razmere preišče; kajti deželni odbor samo na tako vlogo ne more razsojati, kaj je storil in kako naj bi se nagradil. Stvar je sedaj na pravem potu, in ko bode gospod Putick poročal, se bode deželni odbor na to oziral.

Deželni glavar:

Tudi jaz, ker sem čul te glasove v Lasičah, sam lahko pojasnila dam, da so potrdili vsi župani okolice Velikolaške, da ima on velike zasluge, kakor bi si jih izurjen inženér težko pridobil; za odstranjenje povodnji na Ponikvah in kolikor sem jaz poučen o tem, ne bode celo treba segati po deželno-kulturnem zakladu, ampak iz kredita, ki je za letošnje leto privoljen od ministerstva in iz deželnega zaklada, od vsake strani 1000 gold, bode toliko preostanka, da se lahko prosilcu dá primerno podporo. Toliko v pojasnilo.

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Prestopimo k glasovanju, naj se marg. št. 1. in 21. na znanje vzamete z dostavkom, da se deželnemu odboru naroča, da skrbi za to, da se tudi Loškopotoške votline preiskujejo po gospodu Puticku.

Prosim gospode, ki so za ta predlog, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Poročevalec Povše:

V marginalnih številkah 2., 4., 6., 7., 23., 26. poroča deželni odbor o zgradbah potokov, in sicer ima upravni odsek gledé marg. št. 4. sledeče opomniti:

Ravnalo se je vsled premenenega položaja, vsled hudih povodenj, da je bilo neizogibno potrebno zdaljšati obrambno zgradbo pri izlivu potoka Bistrice, in sicer za 51,5 m, ker nevarnost je bila, da brez tega podaljšanega obrambnega dela bi bilo vse dragoceno delo v nevarnosti, celo brezuspešno. Za to dopolnilno delo moral je deželni odbor sam nositi celo svoto 1002 gold., in gledé tega izreka upravni odsek trdno nado, da bo visoko ministerstvo v tako utemeljenih slučajih v prihodnje redno donášalo iz državnega melioracijskega zaklada polovico dospevka.

K točki marg. št. 26. navaja upravni odsek svojo zadovoljnost, da je visoko ministerstvo naročilo vodji c. kr. gozdnotehničnega urada za zgradbe hudournikov, da pregleda stranske pritoke reke Ljubljanice, da bode potem mogoče iz Podhagskega načrta izločiti ona dela, katera bo treba izvršiti pri gorskih potokih in združiti ona zgradbena dela, s katerimi se bode zabranilo, da ne bode prodovina prihajala iz stranskih dolin v reko Ljubljanico, v poseben samostalen načrt, katerega bo izdelal napominani c. kr. gozdnotehnični urad za zgradbo hudournikov.

Vsled take uravnave se bode pomagalo tudi dotičnim dolinam, po katerih se ti potoki izlivajo, ki

sedaj iz gorá donášajo silno mnogo prodovine, ker bo potem odstranjeno, ako se bodo napravile uravnave zgradbe in zapórnice, ki bodo zadržavale prodovino, da ne bo drla naprej v doline, katere so sedaj tolikokrat z njo opustošene.

Gospodarski odsek predlaga:

«Slavni deželni zbor naj sprejme na znanje poročilo s marg. št. 2., 4., 6., 7., 23. in 26.»

Deželni glavar:

Jaz imam samo opomniti k opazkam, katere je odsek napravil k št. 4., da se strinjam s predlogom, toda po razgovoru, katerega sem imel na merodajnem mestu, se mi je reklo, da poljedelsko ministerstvo ni v stanu privoliti ne solda več nego je v dotičnem zakonu določeno. Ako dežela želi za tak slučaj posebne podpore, mora skleniti poseben zakon, in ko bode svota toliko pomenljiva, da bode to potrebno, je treba novega zakona, da se dovoli dodatni kredit kot za prvi slučaj. To samo v pojasnilo brez drugega dostavka, s čim pa podpiram predlog *in merito*.

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Prosim torej gospode, ki pritrdite pred prečitane-mu predlogu, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Poročevalec Povše:

V marg. št. 3. in 5. poroča deželni odbor o dospevkih k zvršbi obrambnih zgradb, in sicer ob Gorénji Savi pri Kranji in ob Savi pri Tomačevem. Gledé obrambnih zgradb pri Tomačevem in Stožicah dovoljuje si upravni odsek navajati, da je z naglo zvršbo obrambnih zgradb vsaj začasno odstranjena poprej preteča nevarnost, da bi reka Sava tako daleč spodjela breg pod vasjo, da bi postala za obstanek vasi največja nevarnost.

Žal, da je velika povodenj na dveh krajih podrla nekoliko te zgradbe in bati se je, da ne bo še večjo poškodbo na tej zgradbi prouzročila, ker enkrat pretrgani kos pusti dereči vodi večji curek, vsled katerega voda nov tók naredi in vse podre.

Kdor pozna silovito moč Save in kdor ima priliko opazovati, s koliko težavo in vednimi popravami treba visoki c. kr. vladi vzdržavati obrambne zgradbe ob Savi, mora pritrditi, da treba na tej zgradbi pri Stožicah nemudoma zadelati pretrgane kose in podaljšati dotično obrambno zgradbo.

Ob enem bi tudi bilo umestno opozoriti slavno c. kr. deželno vlado na škode, katere se godijo zvršenim brambnim zgradbam ob Savi sploh s tem, da voda tu in tam pretrga zgradbo in ker se taki razdori ne popravljajo takoj, prouzročujejo ponovljene povodnji veliko večjo škodo, katero je potem le z velikimi denarnimi žrtvami mogoče popraviti. Visoka c. kr. deželna vlada naj blagovolí za to skrbeti, da ji

visoko c. k. ministerstvo dovoli poseben kredit poleg letnih rednih proračunjenih svot za nove obrambne zgradbe, s katerim bo mogoče take poškodbe na zgradbenih obrežjih takoj odstraniti, s tem pa se bo gotovo dokaj svot prihranilo, s katerimi bo mogoče prihiteti v pomoč takim občinarjem, katerim Sava odnaša kar cele skupine travnikov, tako da ni sledu več o travnikih, na katerih so še pred par leti na stotine centov sena nakosili.

Upravni odsek si usoja torej predlagati:

1.) Slavni deželni zbor naj sklene, odobriti in na znanje sprejeti poročilo k marg. št. 3. in 5.:

2.) naj naroči deželnemu odboru, da prosi visoko c. kr. deželno vlado, naj nemudoma blagovoli dati pregledati navedeno poškodbo pri Stožicah ter da jo zopet popraviti in dotično brambno zgradbo zboljšati in zdaljšati zaukaže;

3.) deželni odbor naj ob enem opozoruje visoko c. kr. deželno vlado na škode, katere se godijo na brambenih zgradbah sploh, ter da se take poškodbe vedno naglo popravijo.

Deželni glavar:

V razpravi imamo tukaj dve marginalni številki, to je 3. in 5. Želi k marginalni številki tretji kdo besede?

Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel:

Den Ausführungen des Herrn Berichtstatters über die Nothwendigkeit der Uferschutzbauten längs der Save habe ich nichts beizufügen, als daß ich auch meinerseits die Anträge, die dem hohen Hause vorliegen, wärmstens unterstütze. Nachdem aber die Frage, ob hinsichtlich der Regulirung des Oberlaufes der Save, oberhalb Černuče, noch von Seite der Staatsverwaltung eine Mitwirkung zu erwarten ist, nicht erlediget erscheint, glaube ich, daß es angezeigt wäre, die Ansicht des hohen Landtages klar dahin auszusprechen, daß die Durchführung dieser Uferschutzbauten nach der Auffassung des Landtages in die Competenz, beziehungsweise dem Staate zur Last fallen sollte. Die Verhandlungen zwischen dem Lande und dem Staate sind in letzterer Zeit unterbrochen worden, und es scheint die Wiederaufnahme derselben dringend wünschenswert, damit die Sache zur Entscheidung gelange. Nicht nur die Schäden, auf welche der Herr Berichtstatter hingewiesen hat, sondern auch andere Schäden, welche heute noch unter Punkt 18 der Tagesordnung zur Sprache kommen werden, beweisen, wie dringend nothwendig die Inangriffnahme der Uferschutzbauten längs der Save oberhalb Černuče sei. Es erscheint mir wünschenswert, wenn der Landtag sich grundsätzlich äußere, wenn die Aufgabe der Durchführung dieser Arbeiten obliege und dem Gedanken Ausdruck gebe, wie dringend nothwendig es sei, die Uferschutzbauten an allen Stellen rasch in Angriff zu nehmen.

Es muß betont werden, daß diese Aufgabe dem Staate zufalle, wobei allerdings eine Unterstützung des Landes nicht ausgeschlossen erscheint. Schon bei der Aufnahme der Pläne ist die Mitwirkung und Initiative des Staates unumgänglich nothwendig, wenn dem Lande bezüglich der Revision derselben nicht unnütze Kosten erwachsen sollen.

Ich möchte ferner auf die Nothwendigkeit hinzuweisen mir erlauben, daß die Regulirungsarbeiten im Oberlaufe der Save in gleicher Weise und in Verbindung mit den unterhalb Černuče im Zuge befindlichen durchzuführen seien. Da weiters von Seite einzelner Interessenten wiederholt Klagen erhoben werden, daß diese oder jene Arbeiten nicht in so zweckmäßiger Weise ausgeführt wurden, um eine Garantie für die Zukunft zu bieten, so glaube ich, daß es am Platze ist, wenn mein Antrag endlich auch dahin erweitert wird, daß in Zukunft dem Landtage Gelegenheit geboten werden möge, in die Durchführung der Arbeiten durch Vorlage der Pläne genauere Einsicht zu gewinnen und durch Mittheilung über den Stand und Fortgang derselben einen genauen Einblick der ganzen Sachlage zu gewinnen. Ich hoffe keinem Widerspruche zu begegnen, wenn ich mir erlaube, einen Resolutionsantrag zu stellen, welcher bereits im Finanzausschusse in Erwägung gezogen und besprochen wurde und welcher lautet:

«Indem der Landtag die dringende Nothwendigkeit der Regulirung des Oberlaufes der Save betont und an der Anschauung festhält, daß diese Arbeiten in gleicher Weise wie die unterhalb Černuče im Zuge befindlichen, und nur in Verbindung mit diesen und durch den Staat, auszuführen sind, wird der Landesausschuss aufgefodert, über diesen Gegenstand mit der hohen Regierung neue Verhandlungen einzuleiten und für eine rasche Inangriffnahme und Beschleunigung dieser Regulirungsarbeiten mit allem Nachdrucke einzutreten.

Zugleich wird die Erwartung ausgesprochen, daß über den Stand und Fortgang der Save-Stromregulirungsarbeiten in Zukunft dem Landtage regelmäßige Berichte vorgelegt werden.»

Indem ich diese Resolution dem hohen Hause zur Annahme empfehle, erlaube ich mir auch der Hoffnung Ausdruck zu geben, daß die hohe Regierung in Würdigung der Sachlage und mit Berücksichtigung der schweren Schäden, welche der Bevölkerung durch die Uberschwemmungen längs der Save in so bedeutendem Maße zugefügt werden, sich bestimmt fühlen werde, den Antrag einer wohlwollenden Erwägung zu unterziehen und dem Werke jene Unterstützung zu gewähren, ohne welche die Durchführung dieser Arbeiten kaum möglich wäre.

Landespräsident Baron Winkler:

Ich möchte mir auf die Andeutung des Herrn Berichtstatters, daß bei den Uferschutzbauten in Tomačevo und Stožice durch die letzten Hochwässer Schäden angerichtet worden seien, die Bemerkung erlauben, daß vor einigen Tagen an das Baudepartement der Landesregierung der Auftrag ergangen ist, die Sachlage zu untersuchen. Es wird sich dabei zeigen, ob und inwiefern Schäden vorgekommen sind und ob dieselben die Staatsverwaltung oder der Bauunternehmer zu beheben haben wird.

Was den Antrag Sr. Excellenz des Herrn Baron Schwegel betrifft, so werde ich, wenn derselbe vom hohen Landtage angenommen wird, nicht ermangeln, ihn dem hohen Ministerium zur Kenntniss zu bringen, und ich hoffe auch, daß das Ministerium den Wünschen der hohen Landesvertretung nach Thunlichkeit Rechnung tragen werde.

(Klici: Dobro! — Rufe: Bravo!)

Poslanec Kersnik:

Jaz moram pred vsem z velikim veseljem poudarjati, da mi je častiti tovariš, prevzvišenost gospod baron Schwegel, prišel tako rekoč s svojim predlogom nasproti. Tudi gospodarski odsek, v katerem se je obravnavala resolncija, katero mislim staviti jaz, uvaževal je regulovanje Save, toda segel ni tako daleč s svojo resolucijo, nego je segel častiti gospod predgovornik. Jaz sem pred menda dvemi leti o priliki, ko se je razgovarjalo o razvrščevanju naših potokov in rek v skladne reke in skladne potoke, omenjal, da bode treba misliti tudi prej ali slej na regulovanje Kamniške Bistrice. Tedaj sem že uvaževal težnje, ki se bodo pokazale, ako se bode to začelo, opozarjal sem pa zlasti na to, da bi bilo pred vsem regulovati izliv Bistrice, in prav raket je bil moment, da bi se bilo to lahko storilo od strani države s primerno majhnimi troški. Uravnavno delo na Savi je bilo prispelo tedaj ravno do izliva Bistrice, in ko bi bil tedaj naš stavbni departement ozir jemal na ta izliv in zadnji konec Bistrice, bi lahko bil napravil dotični načrt in proračun, in jaz sem uverjen, da bi danes že lahko imeli pred seboj končano delo in ne bi stala občina Dol pred katastrofo, ki jej sedaj v istini žuga.

Kako se delajo ti načrti za regulovanje Save? Eden ali dva inženerja iz departementa lokalne vlade napravita proračun, ta gre rednim potom na Dunaj, pride rednim potom v državni zbor, tam se potrdi in nazaj pride skoro navadno potrjen neispremenjen načrt, potrjen proračun, in če potem kdo vpraša: Zakaj pa tamkej ničesar ne storite? Tam pri izlivu Bistrice? potem se odgovarja: Ničesa ni proračunjenega, nemoremo v tem kosu ničesar storiti! Ampak vprašam: Zakaj se ni proračunilo, ko bi se bilo tako lahko?

Moram poudarjati, da slavna vlada ne stoji vedno na tako tesnosrčnem stališču in to s zadovoljstvom poudarjam. Bilo je tudi pred par leti — menda o priliki, ko se je razgovarjalo v tem slavnem zboru o preložitvi ceste čes Gorjance — ko sem izgovoril skromno besedo, da bi bilo umestno, ko bi se enkrat cestni érar oziral na to, da bi tisti hudi klanec v najožji domovini moji, klanec Meklenovec pri Lukovici znižal. Izgovoril sem skromno željo in z velikim začudenjem sem čul letos, da se je delo res pričelo; in je sedaj klanec Meklenovec v istini znižan za skoro 2 metra, in sedaj je lahko v trabu preteči vso proggo, pet milj dolgo, od Ljubljane do Učaka. Delo se je lanskega leta proračunilo v stavbnem departementu menda na 2000 gold., letos je dovršeno brez nujne prošnje, ampak le na podlagi dobre volje naše tukajšnje deželne vlade in njenega organa, stavbnega urada.

In zakaj bi se tista dobra volja ravno tamkaj, kjer je še nujnejše potrebna, pri izlivu Bistrice, ne pokazala? Opozarjam na to, da je dosedaj že nad 200.000 gold. pokopanih v Savi od Sv. Agate do Tomačevega, in uspeh je povoljen, dasi povsem ne ustreza. Nad 300.000 gold. je še preeliminiranih za del Save od sv. Jakoba do Črnuškega mosta, in bi li

ne bilo mogoče, da bi od teh 300.000 gold. odpadla kaka drobtinica, naj bode že podobna nekoliko tisočnikom, za regulovanje izliva Bistrice.

Jaz sem rekel, da preti Dolu katastrofa. Danes zavzima poročevalčevo mesto gospod, kateremu so tamošnje krajne razmere bolj znane, kot vsakemu izmed nas, on mi bode pritrdil: se dve do tri take povodnji kot zadnjič, in Bistrica bo de šla tam, kjer je imela pred stoletji svoj pot — naravnost na vas Dol — in kaj potem?

(Poročevalec Povšé kliče: — Berichterstatter Povšé ruft: Res je!)

Ne stojim na stališču, da bi rekel, Bistrica naj se takoj regulira, jaz sem omenil, da je pri regulovanju skladnih rek silna težava, adjacenci se do doneskov zelo težko pripravijo — skušnje imamo pri regulovanju potoka Mirne — v prvej vrsti pa je država, érar, poklican, v to stopiti naprej z dobrim vzgledom.

Opozarjal bi pa ravno tako, kako se je spominjal tega gospod predgovornik baron Schwegel, da je zadnja povoden pri delih, ki so se pri uravnanju Save že zvršila, silo veliko škode storila. Pri Dovskem je pretrgala pred tremi tedni močno, veliko škarpo in svet v obsegu 20 oralov, ki je bil pred 3—4 leti suh, nerodoviten prod in je vsled pametnega regulovanja že bil poln humusa in gline, da se je kmet nádejal, da bode v 3—4 letih že mogoče pšenico tam sejati, je sedaj v taki nevarnosti, da, ako se hitro ne pomaga, postane zopet opustošen prod. Isto je pri vasi Senožet. Regulovanje se je pričelo tam pred 6 leti; pa prva škarpa se je počela previsoko delati, tako da Sava sedaj na konci škarpe udarja v svet, ki na 18—20 oralov obsega samo njive in travnike. Ako se nič ne stori, bode v 2—3 letih tudi teh 20 oralov zginilo. Ne nameravam kritikovati del pri uravnanju Save in ne bodem rekel, kaj govore včasih naši ljudje — kmet naš je dovtipen in ima, dovolite izraz, hud jezik — jaz hočem danes le konstatovati dobro stran njegovo, in hočem biti tolmač hvaležnosti zato, da se je nekaj storilo in izraziti željo, da se to tudi ohrani; in v tem smislu si usojam staviti resolucijo:

«Deželnemu odboru se naroča, da opozarja slavno vlado primernim potom na škode, prouzročene povodnjah na Savskih, vže regulovanih bregovih, in da vpliva na to, da se izliv Bistrice s primernim zadnjim kosom struge vred pritegne k Savskemu uravnalnemu delu.»

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Poslanec Lavrenčič:

Z veseljem pozdravljam misel, katera se je izgovorila v naši slavni zbornici, da se skrbi toliko za vse vode, kot jih imamo po Kranjskem sploh, obžalujem pa tudi, da se to prepočasno dela in tam, kjer je že kaj popravljenega bilo in je voda zopet poskovala, ne gleda na to, da se kmalu popravi, sicer voda še večjo škodo napravi. Obžalujem pa tudi, da ravno od naših Vipavskih vodá ni tukaj govorenja. Sicer je vlada za to že nekaj storila s tem, da je poslala zvedenca tjá, da je vse natanko pregledal, od-

kod da imajo Vipavci toliko škode. Mislim, da je bilo to lanskega leta, ko je bil zvedenec tam, pregledal je hudournike, ki prinašajo šuto v Vipavsko reko. Ali načrta za Vipavsko reko pa ni nobenega napravil. Na to pa je bil poslan gospod deželni inženêr Hrásky, s katerim sem tudi jaz hodil. Tisti načrt, ki ga je zvedenec lanskega leta napravil, ne ugaja za Vipavsko reko, in sicer za to ne, ker je šel zvedenec najprve od zgorej gledat, kod prinašajo šuto hudourniki v Vipavo; to je dobra misel vsa, ali ako se hoče kmalo in hitro pomagati, se mora začeti uravnavati vodo od spodej. Kaj pomaga, ako se od zgorej gradi, kultiviranemu in zasajenemu polju, na katero se sedaj po grabnu šuta nanaša, bi prišlo v korist šele čez 30—40 let; do takrat pa Vipavci utonejo, do grla jim bode kmalo hodilo. Pri vsakem majhnem deževji — gospodje, ki ste tam potovali, boste to priznali — stopi voda vun, ne samo po njivah in travnikih, ampak tudi po Vipavskem trgu, da bi morali kmalu čolne imeti. Ker sem slišal, da je inženêr Hrásky načrt popravil, bi prosil deželni odbor, naj se, kolikor mogoče, potruđi, da se bi v tem zadevanji predložil načrt postave ali vsaj dal znatno svoto, da bi se že sedaj vsaj za silo dalo kaj pričeti.

Deželni glavar:

Jaz opomnim samo toliko, da je, ako se prav spominjam, v ta namen v proračun deželnega zaklada postavljenih 5000 gold., potem se, ako je toliko denarja, na račun konkurence, katero določuje zakon, lahko delo prične že v tekočem letu.

Poslanec Detela:

Onih 5000 gold. v proračunu deželnega zaklada je za navadne vodne stavbe, kot smo jih postavili vsako leto v proračun. 2000 gold. pride za uravnavo Save, drugo za nepredvidne troske; za Vipavsko dolino bi se iz tega zneska ničesar ne moglo porabiti. Inženêr Hrásky je predložil pred par dnevi proračun, in deželni odbor prosil bo za poseben kredit. Načrta postave o uravnavi vodã v Vipavski dolini letos ne bode mogoče delati, kajti ministerstvo dotične načrte še ni potrdilo, torej se tudi iz melioracijskega zaklada za prihodnje leto ne bode nič dobilo v to svrhu.

Poročevalec Povše:

Slavni zbor! Glede resolucije, predlagane po njegovi ekscelenci gospodu baronu Schwegel-*nu*, imam le opaziti, da jo prav radostno pozdravljam in jo imenujem jako umestno ter se še celó njegovi ekscelenci zahvaljujem za to stavljeno resolucijo. Rad pritrjujem, kaka ogromna škoda se godi posestnikom ob Savi na Tomačevem in pri Stožicah. Tam je nemu posestniku v 4 letih Sava več oralov v vrednosti par tisoč goldinarjev zemlje odnesla. Ravna se tukaj za bistvene razmere, za obstanek takih gospodarjev, kajti še edina stroka, katera jih danes podpira, je travnik, in ako voda odnaša po več oralov, je vprašanje, ali se morejo gospodarji še rehabilitovati.

Gledé opazke visokorodnega gospoda deželnega predsednika, da je že te dni odposlal stavbnega inženêrja, da pregleda poškodbe pri Stožicah, se imam le kot zastopnik tega volilnega okraja pristrčno zahvaliti.

Gledé resolucije gospoda Kersnika opazim, da jo odobrujem in priznavam, da je umestna. Pred nekoliko leti imel sem priliko izraziti na lici mesta posestnikom Dolskim in iz Beričevega, da bode v malo letih Bistrica vzela svoj tek mesto proti Savi, proti vasi Dol. Moram reči, da se mi je v občé ugovarjalo, in nek omikani gospod se je celó posluževal zasmeha. Danes konstatuje zastopnik dotičnega okraja, kaka velika nevarnost preti, in zarad tega peljal sem se te dni tja in našel, da je Bistrica že spremenila svoj tok in ako pride še tako velika povodenj, kakor zadnjič, bode Bistrica naravnost predrla proti vasi Dol in bode nad 100 hektarov njiv in travnikov opustošenih. Jaz zavziram v tem oziru posebno stališče. Ne pričakujem katastrof, kakor so bile na Tirolskem in Koroškem! Da bi tam bili dali par sto tisoč goldinarjev, bi jih obranili, tega niso storili, sedaj so zračunjene škode na veliko milijonov. (Klici na levi: — Rufe fufš: Cujte!)

Ravnajmo kakor razumni gospodarji, da zabranimo to, kajti popravki stanejo veliko več, kot pred uravnava. Zatorej prosim slavni zbor, naj obvaruje, da naša dežela ne bode imela v malo letih takih katastrof, kakor so jih imeli v bližnjih deželah. (Klici na levi: — Rufe fufš: Dobro! Dobro!)

Glede uravnane skarpe pri Dovskem omenjam gospodu zastopniku Brdskega okraja, da sem to videl te dni in veselim se, da tudi on podpira moje opazke, naj visoka vlada skrbi za to, da se taki predori, kolikor mogoče, hitro popravijo. Ko je Sava pri Št. Jakobu nekoliko metrov na široko raztrgala uravnavno delo, so hoteli z 800 gold. to poravnati, ali slo je vse najpred do visokega ministerstva, Sava pa ni vprašala, ali sme dalje iti skozi ta predor in podrla je toliko, da je veliko tisoč stalo, da so to popravili. Ne kritika ali zlovolja, ampak zavest, naj se trudoljubivo in požrtovalno delo, katero slavna vlada zvršuje res v veliko dobroto posestnikov ob Savi, pospešuje toliko, da bode delo v stalno korist, in ker slavna vlada brez posebnega kredita ne bode zamogla vsega tega delati, napotila me je, da sem si usojal v imenu odsekovem nasvetovati, naj slavna vlada na to dela, da se poseben kredit dovoli, obračam se pa tudi do gospodov državnih poslancev, naj ne opusté nobene prilike, opozarjati slavno vlado na te razmere.

Gospodu Lavrenčiču rad pritrjujem, gledé Vipavskih vodã, ker pa bode gledé tega poseben predlog prišel, upam, da bode takrat prilika o tem razpravljati.

Deželni glavar:

Glasovali bodemo po vrsti, kakor so se stavili predlogi, ker ni bilo nobenega ugovora. Prosim torej gospode, ki pritrđe predlogom gospodarskega odseka, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Sedaj prideta na vrsto predloga gospodov poslancev barona Schwegelna in Kersnika.

(Oba predloga obveljata. — Beide Anträge werden angenommen.)

Poročevalec Povše:

Sedaj bi prosil gospoda deželnega glavarja, naj se sme obravnavati ob enem o prošnji, vloženi od občine Dolske, ker se ujema z Resolucijo gospoda poslanca Kersnika, v kateri prosijo podpore za uravnanje Bistrice.

Deželni glavar:

Ker ste obe zadevi v tesni zvezi, zoper to ni pomislekov.

Poročevalec Povše:

V kratkem navajam, da je v prošnji navedeno to, kar sva že gospod poslanec Kersnik in jaz omenjala glede Bistrice, kaka nevarnost preti občini Dolski, in ker je že to bilo dovolj razjasneno, predlagam, da bi se s tem prošnja rešenej smatrala in slavnemu deželnemu odboru v dalnje obravnavanje izročila.

(Obvelja. — Angenommen.)

V marg. št. 22. poroča deželni odbor, kaj se je dosedaj storilo glede priprav za uravnavo Mirne.

Upravni odsek je prepričan o veliki važnosti in koristi uravnave te vode, ki v groznih ovinkih toliko dobrega sveta spodjeda in kaj dobre senožeti, pogostoma tudi poleti, ko še ni pospravljeno seno, preplavlja, zato odsek predlaga:

Slavni deželni zbor naj sklene:

«Naroča se deželnemu odboru, da prej ko mogoče skliče nameravani posvetovalni shod udeležencev v Mokronogu; sicer naj slavni deželni zbor sprejme to poročilo na znanje.»

Pri tej priliki hočem le navajati, da je deželni odbor sam želel ta shod, pri katerem bi se posestniki ob Mirni poučili o tem važnem načrtu in bi potem prevzeli kot adjacenci jim pripadajoče deleže stroškov. Zarad osepnice na Dolenjskem se lanskega leta to ni moglo zvršiti, odsek pa želi, da bi deželni odbor zvršil to, kar je bilo nameravano.

Poslanec dr. Papež:

Slavni zbor! Iz dotične marginalne številke letnega poročila zvemo, da se je za to važno podjetje podalo nekaj zadržkov, da so bili najpred pogoji, ki so se stavili za sankcijo že sklenenega načrta zakona, jaz hočem celo pripoznati, da prav za prav ti pogoji niso bili zadržki po svoji vsebini, ali glede izpeljave zvemo, da so bili zadržki, žalibog, osepnice in da je imel deželni inženér družega neobhodnega delovanja dovolj. Jaz sem v prvem trenutku mislil in marsikateri bi mislil z menoj, da je to neka odložitve *ad calendas graecas*, pa po zaslišanjem predlogu prečastitega gospoda poročevalca upravnega odseka hočem upati, da se bode tudi kmalo v istini vršil shod, katerega

je zahtevalo poljedelsko ministerstvo z dopisom z dne 9. februarja 1889, oni shod, pri katerem imajo vdeleženci obravnavati in sklepati o pripravi potrebne glavnice za to podjetje.

Glede tega imam pa dvojno željo. Prvič mislim, da bode morebiti slavno poljedelsko ministerstvo opustilo ono, skorej bi rekel, preakademično skrb za posebno privolitev udeležencev glede onih stroškov, katere bi trpeli udeleženci sami. O tem govori dotična marginalna številka v petem odstavku, to so troški za ona podjetja, o katerih pravi dopis: «daß jene Melioration auch noch von der Durchführung mehrfacher localer Entwässerungsarbeiten abhängig ist, welche außerhalb des Rahmens des hier in Betracht kommenden Unternehmens liegen und den Grundbesitzern ausschließlich zur Last fallen werden.» Ako pomislimo, kaj namerava načrt zakona, katerega smo sklenili 1887. leta, je glavno to, da se odpravijo škodljive povodnji v Mirni, da se Mirna uravnava in razun tega, da se zagotovijo gnotne zaloge za to podjetje. Glede tega imam pa drugo željo, namreč o reči, o kateri se sploh v tem dopisu poljedelskega ministerstva nič ne govori: naj se podpira osnovanje vodnih zadrug. Vodne zadruga so neka v naši deželi nepoznata stvar, dasi-ravno imamo deželno postavo že od 1872. leta naprej, na Kranjskem jih dosedaj še ni. Načrt postave pa govori v § 4., naj se snujejo vodne zadruga v to svrhu, da se omogoči uravnanje Mirne. Jaz mislim, da bi se moralo skrbeti, da se vodna zadruga osnuje prej, kajti če si ogledamo določbe te postave, n. pr. §§ 67., 68. in 69., se razvidi iz tega, da je glavni namen te postave, olajšati pripravne potrebsčine za taka podjetja, in ako pogledamo § 43., vidimo, da smejo biti člani takih zadrug tudi cele občine ali vasi same, in če se pomisli, kakšna olajšava je to, ako so cele vasi, cele občine člani te zadruga, potem mislim, da mi ni treba druge dotične reči še naprej naglašati, da bi tiste, ki so udeleženci, preveč ne oplasil.

Iz dopisa ministerstva, katerega omenja marg. št. 22., je razvidno, da slavno ministerstvo za poljedelstvo samo misli na to, da bi se morebiti tudi v obliki snovanja vodnih zadrug pripravila gnotna podlaga za to podjetje. Jaz le hočem priporočati pri tej priložnosti za uravnanje Mirne, posebno pa tudi sploh v korist cele dežele, naj se kolikor moč v to dela, da bi se enkrat uresničila postava 1872. leta, da se napravijo vodne zadruga, in hočem prepričanje izraziti, da bode še večjega impulsa od strani okrajnih glavarstev za to treba. Pa ni še zadosti, da se vodne zadruga osnovajo, ampak kadar je enkrat zgradba zvršena, treba da zadruga tudi deluje, treba je tudi skrbeti za to, da se ohrani, da se popravi, kaj povodnje odtrgajo. Vodne zadruga imajo namen tudi za naprej za ohranitev tega, kar se je storilo, skrbeti.

Ker sem prepričan, da se bode oziral slavni deželni zbor na moji dve izraženi želji, ne stavim posebnega predloga ter samo podpiram točko prvo, katero je predlagal gospod poročevalec v imenu upravnega odseka, in naglašam le iz tega petita posebno izraz nujnosti.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! S postavo z dne 13. junija 1884, napravil se je poseben melioracijski fond 5 milijonov, ki se izplačuje v desetletnih obrokih tako, da ima biti plačan zadnji obrok l. 1895. Upam, da bode državni zbor tudi potem, ko poteče veljava te postave, jo podaljšal na drugih deset let; kajti on priznava, da je pri nas treba v zboljševalne namene še mnogo storiti. Ali nepredvidne okoliščine utegnejo storiti, da državnemu zastopu morebiti ne bode mogoče več te postave podaljševati in dovoljevati še na dalje vsako leto po 500.000 gold. v prej naznačene namene; zato morajo posamezne dežele skrbeti, da se kolikor mogoče, dokler fond obstoji, vkoristijo z njim. Zato je treba, da deželni odbor in deželni zbor gledata, kolikor mogoče hitro zvrševati dela, katera so zvršiti v okviru te postave in za katera smeta od države zahtevati doneskov iz melioracijskega zaklada. Ako se ozremo na to, koliko smo mi dosedaj dobili od države iz tega fonda, vidimo, da ne znaša to niti 1% vsega v ta namen dovoljenega zneska. Plačalo se je za regulovanje Trebiže 12.000 gold., za korekcijo Save in Bistrice pri Mojstrani 5000 gold., za dela v Račenski dolini 4000 gold., in nakazalo se je za uravnavanje Belopeškega potoka 1700 gold., in potem skupno z deželo Koroško še 4300 gold. — torej na Kranjsko spada 2350 gold. — torej vsega skup 25.050 gold. od dveh milijonov goldinarjev, ki so se izdali v melioracijske namene. Da je to bore malo, spoznali bomo, ako se ozremo na površje kranjske dežele in jo primerjamo z ostalimi kronovinami. Po tej primeri prišlo bi bilo na leto 17.000 gold., ali v tem kratkem času 85.000 gold. na Kranjsko. Da toliko nismo prejeli, tega državi nikakor ne morem šteti v zlo; državna uprava bila bi se na naša melioracijska dela ozirala, — mislim da — isto tako ko po drugih deželah, da je imela podlago za svoje ukrepe. Zato pa si dovoljujem opozarjati slavni deželni odbor, naj bi pripravljavalna dela v prihodnje hitreje zvrševal. Pri regulovanju potoka Mirne vidimo, da se je zamudilo precej veliko. Ne more se sicer očitati, da ni bilo skode, ko so bile koze; ali vsaj pozneje bi bil imel deželni odbor skrbeti, da bi se bile obravnave zvršile. Jaz se bojim, ker imamo še veliko takih projektov, ako se ne bode hitro delovalo, da bomo s tem zopet veliko zamudili. Poglejmo na Koroško deželo. Tam so v primeri s površjem, prebivalstvom in davkom, katerega plačujejo, dobili veliko več, ko bi smeli zahtevati. Se ve, da so tam posebne okolnosti, ki so se jemale v poštev pri odmerjevanju državnih doneskov čez navadno mero, ali taka in jednako važna uprašanja imamo tudi pri nas na Kranjskem in želeto je le, da bi deželni odbor stvar pospeševal, da bi se državni upravi zamogli v kratkem predložiti vsi projekti o tem, kar je želeto, da izvedemo v najbližnji bodočnosti. Opozarjam tu še na uravnavanje Vipave in na osuševanje Ljubljanskega močvirja, za kar je plan že od leta 1880. dogotovljen. Ako se stvar neopseši, ne utegnemo od države toliko dobiti, ko bi smeli pričakovati, ker se bode angažovala že

drugod. Namen moj je torej, naprositi deželni odbor, da bi taka dela, pri katerih moremo zahtevati donesek iz državnega melioracijskega zaklada, kar najboljše mogoče pospeševal.

Poslanec Detela:

Po tem, kar je omenil gospod poslanec Hribar, misliti bi bilo, da je deželni zastop, oziroma deželni odbor, mnogo zamudil, ker ni pridobil toliko državnega doneska, kolikor primeroma druge dežele. A to mnjenje ni opravičeno in opominana škoda, da tistih 85.000 gold., katere bi bila dežela Kranjska iz melioracijskega zaklada v primeri drugih dežel morala dobiti, ni v tem celem znesku dobila, je popolnoma iluzorična.

Vsaj je znano, da je dospevek iz melioracijskega zaklada za uravnavanje vodâ in za osuševanje v znesku 30% in za zgradbo hudournikov v znesku 50% dotičnih stroškov le zadobiti, če prevzame dežela najmanj tudi 30% stroškov, in če pokrijejo udeleženci (interesenti) primankljev in sicer v prvem slučaju s 40% in v drugem slučaju z 20%.

Če bi dežela Kranjska dobila za uravnavo vodâ in osuševanje iz melioracijskega zaklada 85.000 gold., skladati bi morali tudi deželni zaklad in udeleženci čez 198.000 gold.

Koliko težave pa je, od udeležencev doneske dobiti, to uči že dosedanja skušnja pri zgradbi v Mojstrani in pri projektirani zgradbi Pišence.

Tudi glede nameravane uravnave Mirne pokazale so se enake težave, ker udeleženci, kateri bodo korist od tega podvzetja imeli, se branijo, kakor sem slišal iz zanesljivega vira, da bi prevzeli oni del stroškov v znesku 42.000 gold., kateri jim je po dotičnem načrtu zakona naložen.

Jaz torej ugovarjam, da bi bil deželni odbor glede doneskov iz državnega melioracijskega zaklada kaj zamudil.

Ko bi hotel slavni deželni zbor, da bi se mnogo več iz melioracijskega zaklada dobilo, skladati bi moral tudi mnogo več iz deželnega zaklada in nakladati udeležencem taka bremena, da bi jih zmagati ne mogli.

Če se pogledajo računi deželnega zaklada prejšnjih let in se primerja, koliko se je za deželno-kulturne namene storilo, razvidi se jasno, da se vsa prejšnja leta, kar obstoji autonomna deželna uprava, ni toliko za deželno-kulturne stvari storilo, kakor zadnjih šest let.

Misel je opravičena, da se skuša kolikor mogoče dobiti iz državnega melioracijskega zaklada, pa je treba tudi pomisliti, kako bomo onih 70% oziroma 50% potrebsčine pokrili, katere imajo dežela in udeleženci skladati. Torej niti deželnemu odboru, niti deželnemu zboru ni predbacivati, da bi bila v tej zadevi kaj zamudila.

Poročevalec Povše:

Spregovoril bi par besed v pojasnilo stvari, katera se mi sama ob sebi dovelj važna dozdeva. Gospodu dr. Papežu imam omeniti glede njegovih opazk zarad

vodnih zadrug. Vodne zadruge so ustanove, katere imajo značaj prisiljenosti, in jaz mislim, da se z menoj strinja ves slavni zbor, da se bode ta deželni zakon uporabljal le, ko bode deželni zastop prepričan o velikej nevarnosti in škodi, ki bi zaradi trdovratnosti adjacentov nastopila za pokrajine, kajti ko je ta tolika, da se ne strinja več s potrebami pokrajine, je dolžnost, da se s pripomočjo zakona ljudje do pameti dovajajo. Jaz pa ne zavziram danes tega stališča, ampak mislim, da bode pri posvetovalnih shodih glavna naloga odposlanca deželnega odbora, da bode interesente kmetovalce prepričal o tej veliki koristi in to se bode posrečilo le, ako bode adjacantom povedal, po kateri poti bode mogoče te troške pokriti, ne da bi takoj denar dali. Dokler tem adjacantom, ki se danes v prav žalostnih razmerah nahajajo, ne bomo omogočili, dokler jim ne damo prilike, da bodo zajemali iz posojil, katera bodo zamogli v anuitetah povrniti, ni mogoče ljudi pripraviti, razen če so zelo inteligentni ali požrtvovalni, ali teh premis ni pri priprostem kmetu vedno in zatorej treba skrbeti za to.

Častitemu gospodu Hribarju odgovarjam, da je letos državni zbor podaljšal melioracijski zaklad za daljnih 10 let, torej smo za 10 let osigurani. Moram pa poudarjati, da sem jaz kot novi ud tega slavnega zbora z radostjo prebiral poročila in sem bil kot ekonom zadovoljen, da je naš slavni zbor že toliko storil, in nadejam se, da bode gotovo tudi v tej meri nadaljeval. Na to, da bi bila nevarnost, da državni zbor ta fond skrajša, ne verujem. Dandanes se začno zanimati za agrarne razmere, in državni zbor bi bil samemu sebi nasproti, ko ne bi skrbel za to, da se ta fond še nadalje votira in bi mu morali odreči, da je on iz prepričanja pospešitelj agrarnih razmer. Pa kakor je brati, se zboljšujejo naše državne finance, kar nas kmetovalce davkoplačevalce, ki moramo bridko donašati v državni žakeljček, razveseljuje, da bode enkrat prebitek, iz katerega bomo mi kmetovalci v večji meri zahtevali, naj se nam eksistenca zboljšuje, da bomo zamogli redno donašati v ta državni žakeljček; torej se ni bati, da bi se ta zaklad tudi v našo pomoč ne obračal.

Glede Mirne moram omeniti, da je teh 5000 gold., katere je visoko ministerstvo že odmerilo za predpripravljajoča dela, se zmiraj mogoče vzdigniti do 31. marca 1890, torej se je dovelj časa, da deželni odbor teh obljubljenih 5000 gold. izposluje in se ni bati zamude rôka.

Deželni glavar:

Preidemo k glasovanju, in prosim gospode, ki pritrde predlogu upravno-gospodarskega odseka, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — *Angenommen.*)

Predlog je obveljal.

Poročevalec Povše:

Poročilo pod marg. št. 24. zaradi poizvedeb za uravnavo Krke naj slavni zbor sklene sprejeti na znanje in naj naroča deželnemu odboru, da to zadevo po vsej moči pospešuje.

To je moj kratki predlog. Gospodje ste gotovo brali, da deželni odbor na svojo vlogo od visoke vlade še ni dobil odgovora, in mislim, da je z odsekovim predlogom tistim, ki se zanimajo za uravnavo Krke, več ali manj ustrezno.

Poslanec Šuklje:

Par skromnih besedic k tej marginalni številki letnega poročila, ki se glasi: «Pozvedbe gledé uravnave reke Krke.» Mi smo čuli danes zastopnike Gorenjske in zastopnike Notranjske, ki so se zanimali za svoje vodne stavbe, tudi neko dolensko vprašanje se je razpravljalo, namreč ureditev reke Mirne, bodi mi torej dovoljeno, spregovoriti nekaj besed tudi o vprašanji naše Krke in njene uravnave.

Ako pogledamo stenografske zapisnike naše slavne zbornice, vidimo žalostno prikazen, kako smolo imamo Dolenjci s svojimi najvitalnejšimi težnjami. Pogledjte dolensko železnico! Mi jo zahtevamo že skorej četrto stoletja, ves svet je že prepreden z železnicami, mi je še nimamo. Vsako leto se ponavljajo tožbe o naših cestah. Poslanci dolenski, mi storimo svojo dolžnost, ali vkljub temu ne moremo odpraviti tistih monstruozitét pri naših cestnih zgradbah. Vedno še imamo stari Wagensberg, našo glasovito cesto čez Lužarje in v Črnomaljskem okraji tisto žalostno prikazen, da je še dandanes brez vsake prave zveze s središčem dežele, z mestom Ljubljanskim. Enako je pri Krki, 15 let je tega, kar je ranjki dr. Razlag stavil nasvét v deželnem zboru, naj bi se uredila Krka na svojem spodnjem delu. Leta 1885. sem se jaz lotil tega vprašanja ter sem stavil resolucijo, in slavni zbor bil je tako prijazen, da je pritrdil temu mojemu resolucijskemu predlogu. Spravil sem to stvar v državni zbor in tam nadaljeval pričeto akcijo, in tudi tu je vsaj predlog, katerega sem stavil, obveljal v toliko, da se je velika večina strinjala s tem predlogom. Lani smo že pozitivni ukrep storili. Mi nismo mogli drugače računati nego na podlagi zakona z dné 30. junija 1884. l., namreč skušati, da dobimo najprej projekt ter da na podstavi tega projekta po deželnem zakonu uredimo to zadevo. Dejali smo, polovico troškov za poizvedbe damo mi s tem pogojem, da država prevzame drugo polovico. 13 mesecev je minulo od tega sklepa, pa do današnjega dné ta korak ni imel nobenega uspeha, in dandanes vam Krka ravno tako preplavlja svoja obrežja in ravno tako škodo dela, da celó hujše kakor prej! Kolikokrat je letos prestopila bregove svoje in kako škodo je prizadela dotičnim posestnikom! Jaz sam sem bil pričetkom oktobra v Konstanjeviškem okraji en dan ali dva po jesenski veliki povodnji. Pól mesta Konstanjeviškega je bilo pod vodo in ako ste si ogledali zunaj polje, tisto lepo polje, s tisto lepo ajdo — slana jej je bila prizanesla — pa vse je stalo pod vodo in je gnilo. Ljudje so bili že sejali, kar je bilo posejanega, zgubljeno je bilo. Tako je bilo okoli Kostanjevice, kjer je vender še bolje, kakor pa šele po vaseh ob Krki sami, kjer so ljudje za štiri do pet dni morali bežati iz svojih hiš, ter ves ta čas morala je živina stati v vodi!

Kdor hoče sprevideti in zračunati, kake kvarne posledice izvirajo iz ponavljajočih se povodenj ob spodnji Krki, ogledati si mora ta svet. Mi nimamo dosti takega sveta na Kranjskem. Pojdite doli v to dolino! Na eni strani prijazne vinske gorice, na drugi temno gozdovje Gorjanca, na sredi pa tista široka ravan sè svojo črno mastno prstjó — skorej kamna ni, zgolj humus, deloma lepa hrastovina, deloma lepo polje in izborni travniki. Ako bi imeli tak svet v istinito kulturnej državi — in kadarkoli pridem na Dolenjsko, dvojit začnem, če je Avstrijo zares prištevati kulturnim državam — bi se taka pokrajina mogla meriti z najrodovitnejšimi, kar jih je. Ali kako je danes? Vinograde je trtna uš uničila in kar je polja ob spodnji Krki, to vam pride in kviri ravno ta reka. Danes smo sicer čuli samostalni predlog častitega tovariša, ki nam je tukaj neko sredstvo povedal proti vsem ranam in bolečinam našega gospodarstva. Pazljivo sem poslušal njegov govor, vidi se mi pa, da je bilo preveč v njem takozvane «Zufünftsmuß», in ne vem, ali bode hipotečna banka v stanu, bēde rešiti naš narod, zlasti prebivalstvo Dolenjske rešiti na tak način, kakor je bil to danes nam razjasnil častiti gospod kolega. O tej reči se bode še diskutiralo in takrat bodem skušal svoje stališče opravičiti, to pa je gotovo, naj si bode na ta način ali ne, naj si bode tak zavod tudi v stanu poprijeti se takega melioracijskega dela, prej moramo imeti pripraljavna dela, v prvi vrsti generalni projekt. Zarad tega storili smo tudi lanski sklep, in mene je srce bolelo, ko sem v letnem poročilu bral: «Dotični dopis se do sedaj še ni rešil.» Gospōda moja, ako smo mi poslanci izbrani ter sem poslani od prebivalstva dežele naše, da zastopamo korist njegovo, ako izrečemo tako skromno željo, ako od države, katerej žrtvujemo svoj davek, svojo kri in kri svojih sinov, zahtevamo tako malenkost, čudno je vsakako, da moramo čakati tako dolgo in brez uspeha. Ne bodem stavljal nobenega predloga in ga ne morem, dokler ni dopis rešen. Apostrofiram pa, sklicujem se na gospoda deželnega predsednika, na moža, ki pozna deželo našo, ki jo ljubi in katerega čisla prebivalstvo naše, naj on poižveduje, ali so pritožbe, katere sem tukaj spravil na dan v imenu prebivalstva, ali so opravičene, in ako to najde, naj z vsem svojim vplivom dela na to, da se ubogi Kostanjeviški okraj, katerega sicer čaka silna bēda, enkrat reši nadloge, ki ga že toliko časa tare.

Deželni predsednik baron Winkler:

Jaz ne bodem tajil, da je obžalovanja vredno, da stvar, o kateri je govoril gospod predgovornik, dosihmal še ni rešena, in upravičena je morda trditelj njegova, da bi se ista v 13. mesecih dala dognati; ali dozdeva se mi, da stvar ni popolnoma zanemarjena, ampak da se je že marsikaj storilo v tej zadevi, ki bi bila tudi že v redu, da ne bi bile nastale nekatere zapreke. Ako se dobro spominjam, imel sem dotične spise pred nekaterimi meseci v rokah in zapazil sem, če se ne motim, nekatere zapreke, katere se ne morejo tako nagloma odstraniti. Hočem še dobro pre-

gledati spise in videl bom, kateri zadržki se ustavljajo zvršitvi sklepa slavnega zbora, in zagotavljam, da bom od svoje strani silil na to, da se izpolni, kar se je danes tukaj sprožilo. (Klici na levi: — Štufe fünf: Dobro! Dobro!)

Poročevalec Povše:

Jaz mislim, da mi k tej izjavi visokorodnega gospoda deželnega predsednika ni treba nič pristaviti, ker bode gospod poslanec Konstanjeviškega mesta s tem pojasnilom gotovo zadovoljen. Rad priznavam, da je ta uravnava potrebna. Enkrat sem bil v Kostanjevici, pa sem moral veslariti okoli mesta. Vinograde jim je pokončala trtna uš in sedaj še nevarnost za polje, oziroma njega pridelke, katere povodenj mnogokrat ugonobuje.

Deželni glavar:

Preidemo k glasovanju, in prosim gospode, ki pritrde predlogu upravnega odseka, naj blagovolje ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Poročevalec Povše:

V marg. št. 35. poroča deželni odbor o preddanem načrtu za osuševanje barja.

Ker bo deželni odbor se v letošnjem zasedanju izročil posebno predlogo, po kateri naj se zvrši osuševalno delo, in kako naj se pokrijejo dotični troški, stavlja gospodarski odsek predlog:

«Slavni deželni zbor naj sklene sprejeti poročilo pod marg. številko 25. na znanje, kakor tudi pod številko 27. navedeno poročilo o močvirskem zakladu.»

Poslanec Ogorelc:

Veseli me, da se slavni zbor ozira na, skorej bi rekel, najvažniše delo, katero imamo pred sabo, to je osuševanje močvirja. Hočem samo izraziti željo, da bi slavni zbor s sodelovanjem močvirskega odbora na to delal, da bi se to delo, kolikor najbolj mogoče, pospeševalo, da bi se v kratkem počelo, kajti ako se to odlaša, potem, kakor je slavni zbor gotovo preverjen, morajo močvirci svoja revna posestva čisto zapustiti in iti beračit okoli, kjer denarja nimajo, da bi se mogli izseljevati v druge boljše kraje. Delo to je tako nujno, da se ne sme čisto nič več odlašati.

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki pritrde nasvetu upravnega odseka glede marg. št. 25. in 27., naj blagovolje obsedeti.

(Obvelja — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Poročevalec Povše:

Poročilo v marg. št. 8. zarad prenarredbe vodnega zakona, vsled katere prenarredbe bi se voda tudi izkoristiti prepustila kmetijstvu, in sicer za namakanje

travnikov, ki so prava podpora za naši deželi toliko važno živinorejo, naj sprejme slavni deželni zbor odobrovalno na znanje; prav tako poročilo k marg. št. 10., k kateri izreka upravni odsek svoje obžalovanje, da ni mogoče ustreči želji občine Vinica.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Tudi marg. št. 9., 11., 12. in 13. govore o podporah podeljenih za naprave vodnjakov in vodnih shramb, naj slavni deželni zbor sklene sprejeti na znanje.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Pod marg. št. 14., 16., 17., 18., 28. in 29. navedene razdelitve podpor iz deželno-kulturnega zaklada naj slavni zbor odobrovalno jemlje na znanje.

Poslanec Stegnar:

Izprosil sem si besedo gledé marg. št. 14.; tukaj so izkazane občine, oziroma šole, katerim se je naklonila podpora za šolske vrte. Svota 290 gold. gotovo ni velika, potrebščine za obdelavanje šolskih vrtov so pa, rekel bi, znatne. Da se ni več storilo v tej zadevi, ne bodem poudarjal in tudi ne preiskaval uzrokov, sklicujem se pa na željo, katero sem v imenu odseka za letno poročilo pred dvema letoma imel tukaj čast izreči. Tista je merila na to, naj bi se vsako leto v letnem poročilu izkaz priobčil, v katerem bi bilo videti stanje šolskih vrtov. Odsek za letno poročilo se je takrat obilo pečal s to stvarjo, in sestavil je tak obrazec za spregled deželnemu odboru v poljubno porabo; po onem obrazcu bi se bilo ravnati pri priobčenju dotičnega izkaza o stanji ljudskošolskih vrtov. Lanskega leta je bil deželni odbor prej sklican, nego je bilo možno deželnemu odboru tisto poročilo od c. kr. deželnega šolskega sveta dobiti; tudi letos je zborovanje nekoliko prej nego je bilo v prejšnjih dobah in to utegne biti uzrok, da tistega statističnega izkaza ni bilo mōči dobiti in priobčiti. Vsakako pa sem pričakoval, da bode letos deželni odbor vsaj za 1888. leto kako obširnejše poročilo prijavil, da bi se videlo, kako stojé šolski vrta pri nas na Slovenskem. V drugih kronovinah se osebito c. kr. kmetijske družbe jako zanimajo za te stvari in priobčujejo leto za letom zanimiva poročila o stanji šolskih vrtov; pri nas se dosedaj v tem obziru nasproti javnosti še nič ni zgodilo in brž ko ne tudi letos dotičnega poročila deželni odbor ni sprejel, torej se ničesa ne vé, kaj se je v sadjarstvu na ljudskih šolah v preteklem letu zgodilo. Sklicujem se na tisti predlanski nasvet odseka za letno poročilo, ki je bil potem deželnemu odboru v preudarek in eventuelno izvršitev izročen, in prosim slavni zbor, naj bi blagovolil sprejeti sledeči nasvet:

«Deželnemu odboru se naroča, da vsako leto priobči statistični pregled o stanji šolskih vrtov, kakoršnega si lahko izprosi od slavnega deželnega šolskega sveta, ki zbira dotična poročila šolskih voditelstev.»

(Se podpira. — Wird unterstüht.)

Poslanec Detela:

Jaz bi le omenil, da deželni odbor v svojem področji s šolskimi vrta nima nič opraviti. On dobi le tistokrat vednost o njihovi eksistenci, kadar mu predloži deželni šolski svet prošnjo za podporo taci vrtov. Ako želi slavni zbor, da se o tem kaj poroča v letnem poročilu deželnega odbora, treba je, da se obrne deželni odbor do deželnega šolskega sveta, za potrebne date. Ker torej šolski vrta ne spadajo v področje deželnega odbora, zato se tudi ni o tem do zdaj nič poročalo.

Deželni glavar:

Jaz bi le djanski opazil, da se resolucija gospoda poslanca Stegnarja glasi na to, naj se deželni odbor obrne do deželnega šolskega sveta.

Poslanec Stegnar:

Ker je že gospod deželni glavar blagovolil to zadevo pojasniti, mi le še preostaje poudarjati, da hočemo vedeti, kakošno je stanje šolskih vrtov na Kranjskem. Ker dežela svoj prinos daje, mislim, da smo opravičeni, zahtevati o tem pojasnila. S tem bomo tudi dosegli, da se bodo gospodje poslanci zanimali za stvar, ki je za naše kulturne razmere velikega pomena. Za to toplo priporočam, da se moj predlog sprejme, vsled katerega bomo jako poučljive izkaze o šolskih vrta vsako leto dobivali.

Deželni glavar:

Glasovati nam je najprej o predlogu upravnega odseka, in prosim, naj gospodje, ki temu pritrdé, blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Sedaj pa prosim gospode, ki pritrdé nasvetu gospoda poslanca Stegnarja, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Poročevalec Povše:

V marg. št. 15., 19. in 20., v katerih poroča deželni odbor ob obravnavah, oziroma podporah za gozdne drevesnice, je gospodarski odsek mnenja, priznavajoč veliko važnost pogoždovanja, da bi se naročilo deželnemu odboru, da skuša od visoke c. kr. deželne vlade doseči, da se državna gozdna drevesnica, kolikor mogoče, decentralizuje in to iz uzroka, da ne bode gospodarjem toliko težav in ovir trpeti, da dobi čvrstih in svežih gozdnih sadik. Sedaj se le pregotokrat dogodi, da morajo n. pr. kmetovalci iz Dolenjskih okrajev, katerih ne veže nobena železnica, od katerih imajo nekateri okraji kar par dni pota, da dospé do državne gozdne drevesnice ali pa morajo dobivati jih po voznikih čez veliko dni, da že vse ovenele ali sparjene dobé, kar pa ne provzročuje le škode dotične, ampak tudi vpliva na to, da priprosti kmečki gospodarji potem postanejo nespravljivi nasprotniki takih sadik in nasadb.

Ker ima slavna c. kr. deželna vlada po vseh okrajih že nastavljene svoje gozdno-tehnične organe, lahko ji bo uslišati to željo deželnega zbora, da priredi tudi za Dolenjsko več ali vsaj eno državno drevesnico, iz katere bo mogoče kmetovalcem v bližini dobivati čvrstih in svežih gozdnih sadik, od katerih je le pričakovati resnično lepih nasadbenih uspehov.

Ob enem naj deželni odbor skrbi za to, da bo gozdna drevesnica na deželnem Grmskem šolskem posestvu se po potrebi razširila in pravilno oskrbovala.

Sicer predlagam: «Slavni deželni zbor naj blagovoli sprejeti pod točkami navedeno poročilo na znanje.»

Poslanec ces. svetnik Murnik:

Slavni zbor! Pri obravnavanju § 3. o deželno-kulturnih razmerah omenjalo se je že mnogokrat, koliko škoduje posameznim, koliko celim občinam, koliko celi deželi, da se gozdi posekujejo, ne da bi se gozdni zakon tudi tako zvrševal kakor to določila njegova zahtevajo. Vsled tega godé se ne le po drugih deželah, ampak tudi na Kranjskem že velike skode. Vsako leto beremo, da se je v tem ali onem kraju po povodnji godila jako velika škoda, in to velja posebno o poročilih, katera so letos dohajala z dežele. Mislim, da mi ni treba dokazovati, da je tem povodnjam v prvej vrsti uzrok ta, da se gozdi preveč posekujejo. To so dokazali že veščaki, in mislim, da je to tudi zadosti in da mi ni treba dalje dokazovati. Da se pa to tako hitro godi, je deloma to uzrok, da se v sedanjem času železnice in telegrafov le prelahko prodajo gozdni pridelki, in to zapelje marsikoga, ki je pred varoval svoj gozd, da bi ga imel zase in dobil nekoliko dobička vsako leto, da ga hitro poseka in da potem posekan gozd pusti kot navaden pašnik. Priznavati se mora, da deželna vlada v zadnjih letih dokaj bolj strogo zvršuje gozdni zakon, kakor se je zvrševal prejšnja leta, a jaz bi vender rekel, da ga ne zvršuje tako, kakor bi se moral zvrševati. Krivo ni, da bi deželne vlade organi ne spolnjevali svojih dolžnosti tako, kakor se zahteva, ampak mislim, da je krivo to, ker je premalo teh organov. Ti nikakor ne morejo vedno za vsakim kmetom stati, ne morejo zvedeti, kje se je kak gozd prodal, kje v golo posekal. Ljudje potrebujejo se vé da nadzorstva, in to načelo našlo je tudi v gozdnem zakonu prostor. V njem so stroga določila, kje se sme posekavati in kako se mora potem delati, ako se je gozd kje posekal, tudi je določeno, da se mora ta ali oni, ako se ne ravna po določilih zakona, kaznovati. Ali le redkokrat pride vlada ali njeni organi do vednosti, da se je kje zakon prestopil; od občin, ki so tudi dolžne paziti, da se posamezni gozdi ne posekujejo, ni dobili poročil in to posebno zaradi tega ne, ker je splošno znano, da je teško županstvu nanznanjevati svoje sosede vladi, da bi se kaznovali. Marsikateri posestnik je že to stvar preudarjal in mislil na to, kako bi se na najbolji način določilom gozdnega zakona zadostovalo. Napravil si je malo drevesnico ter začel pogozdovati in kazati svojim sosedom, kako se to lepo zvrši. To je tudi slavna vlada s tem naredila, da je začela pogozdovati Kras. Medtem se pa

vendar delajo novi Kras. Naj preidemo Gorenjsko, Dolenjsko ali Notranjsko, ni nam treba dosti opazovati in videli bomo, da se z gozdi tako grdo ravna, kakor se le more. Namen moj je, da bi se daljnemu posekavanju v okom prišlo, in to bi se vsaj deloma lahko tako doseglo, ko bi se bolj strogo kot dosedaj pazilo na to, da se gozdni zakon zvršuje in vse goličave tudi precej pogozdujejo. Ker pa od občin ni pričakovati, da bi same morda tudi za svojo občino kaj storile, treba je tudi v tem, da dežela pomaga k temu, da pripomore, da se bodo ložje drevesnice napravile. Znano je, da posestniki radi kupujejo sadike, ako jih le dobiti morejo. Vlada je tudi tu dokazala, da ji je veliko ležeče na tem, tudi, kar se tiče pogozdovanja, pomagati. Ona je napravila glavno drevesnico v Ljubljani, in priznati se mora, da ta jako veliko koristi; trditi se pa tudi mora, da ne more zadostovati vsem zahtevam, ki se do nje stavijo.

Trdi se pa tudi od mnogih, da so sadike deloma predrage, da se jih mnogo posuši in tudi mnogo ne prime, in to le zaradi tega, ker se predaleč pošiljajo in tedaj prepozno v zemljo pridejo. Vsled tega bi bilo treba, da bi se neka decentralizacija na korist naših občin in vse dežele napravila. Z ozirom na vse to nasvetujem sporazumno z upravnim odsekom sledeče:

«1.) Slavna vlada se prosi, da po svojih organih strogo pazi, da se bodo izsekani gozdi pogozdovani in gozdni zakon strogo zvrševal.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da dela na to, da se saj v vsacem sodnem okraji napravi po ena gozdna drevesnica.

3.) Slavna c. kr. deželna vlada se prosi, da vpljiva po svojih organih, da se v sklepu 2. omenjene drevesnice napravijo.

4.) Deželnemu odboru se naroča, da dovoljuje za take drevesnice, ako treba, primerne podpore.

5.) Slavna c. kr. deželna vlada se prosi, da bi ustanovila podružnice gozdne drevesnice v Ljubljani.»

(Predlogi poslanca Murnika in predlog upravnega odseka obveljajo brez daljšega razgovora. — Die Anträge des Abgeordneten Murnik und der Antrag des Verwaltungsausschusses werden ohne weitere Debatte genehmigt.)

Poročevalec Povše:

Preidem na črko B. Agrarne razmere k marg. št. 30., iz katere je razvideti, za koliko se je hipotekno zadolženje v deželi pomnožilo. Gospodje so gotovo to že pregledali, in jaz bodem torej le reasumiral skupno, da se je zadolženje pomnožilo za okroglo pol milijona goldinarjev, iz česar je razvidno, kako gremo rakovo pot. V odsekovem imenu predlagam, naj slavni zbor poročilo k št. 30. sprejme na znanje.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Želel bi, ker se nam vsako leto že podaja tak pregleden izkaz o spremembah pri posesti in o novih bremenih, da bi se tudi razbremenitve jednako pregledno sestavljale. Pri novih dolgih na-

hajamo v izkazu rubrike glede kupnine, posojil in drugih pogodb, opravičenih prenotacij, eksekutivnih vknjižeb in vknjižeb vsled smrti; pri razbremenitvah pa le dve rubriki. Preučil sem pazljivo številke v izkazu c. kr. statistične osrednje komisije in prišel sem do zanimivih rezultatov. Tako razvidite, da se novo zadolženje ne vjema vselej z rubriko bremen, nastalih vsled posojil. V mogih krajih so se vzela nova posojila, a kljubu temu se je vender več odpisalo, ko na novo vknjižilo. Tako je na priliko v Kočevskem okraji bilo vknjiženih novih posojil 41.395 gld. in vender se je v primere k novim vknjižbam več izknjižilo za 1653 gold. Tiste številke nam dokazujejo, da je čisto opravičeno, kar sem trdil danes zjutraj, namreč, da je lahko pristopen realen kredit vselej koristen. V Kočevji so dobili hranilnico. Ker se je — gotovo večinoma vsled njenega poslovanja — 41.395 gld. posodilo, v ta okraj moralo se je gledati, da so se prejšnje vknjižbe izčistile, in tako se je napósled vetiko več bremen izbrisalo, ko na novo vknjižilo. V izkazu nahajate pa tudi pri obremenitvah vsled kavcij pri nekaterih okrajih interesantne podatke. To posebno pri Kočevji, Ljubljanski okolici, Kamniku in Vrhniki. Tu imate taka trgovinska in obrtnijska podjetja, ki potrebujejo kavcij in jih vknjižujejo na posestva. To pa nikakor ni dokaz, da kmetijstvo nazaduje. Ravno ta rubrika utegne dokazovati, da se kupčija širi in da obrtnija napreduje. Zaradi tega bilo bi važno, ako hočemo dobiti pravi pojem o tem, napreduje ali nazaduje kmetijstvo, da imamo pri razbremenitvah tako po rubrikah sestavljene številke, ko pri obremenitvah, in zaradi tega predlagam:

Slavni zbor naj sklene:

«Deželni odboru se naroča, naj se obrne do c. kr. statistične centralne komisije s prošnjo, naj mu podaja za naprej glede razbremenitev istotako sestavljene izkaze, ko glede obremenitev.»

(Se podpisira. — Wird unterschrieben.)

Poslanec dr. Vošnjak :

Deželni odbor se že od leta 1883. vsako leto obrača do statistične centralne komisije na Dunaji in prosi, da dobi podatke, ki so tudi letos v poročilu natisnjeni. Enaki podatki za vsako drugo deželo se vsako leto objavljajo v publikacijah centralne komisije.

Nikjer pa niso bolj natančni podatki zarad razbremenitve; mogoče da jih imajo in ako jih imajo, jih bodo tudi nam naznanili. To bi najbolj vedli pri sodiščih povedati, ker iz poročil sodišč se sestavljajo ta poročila. Sicer pa niman nič proti temu predlogu. Deželni odbor bode pisal na Dunaj, in ako mu bode mogoče te podatke dobiti, jih bode vsakako objavil.

Poslanec Višnikar :

Jaz si usojam v pojasnjenje ravno od gospoda predgovornika navedenega povedati, da v dotičnih izkazih za centralno statistično komisijo ne nahajamo drugih rubrik pri razbremenitvi in bi torej morala

najprej državna oblast sodiščem dati druge obrazce, da bi se zamoglo temu ustreči.

Poročevalec Povše :

Jaz se strinjam s tem, ako slavni zbor predlog gospoda Hribarja sprejme. Kolikor jasneja je taka tabela, tem boljša.

Deželni glavar :

Glasovati nam je najprej o predlogu upravnega odseka, in prosim gospode, kateri mu pritrde, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prosim nadalje gospode, ki pritrde predlogu gospoda poslanca Hribarja, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Poročevalec Povše :

Marg. št. 31. naj slavni zbor blagovoli vzeti na znanje. Dostaviti mi je le, da se je letos le jedna nova posojilnica ustanovila, namreč v Ribnici. Jaz bi želel, naj se jih ustanovi kolikor mogoče in s tem opomore kmečkemu kreditu.

(Obvelja. — Angenommen.)

Preiti mi je k črki C. «Zdravstvene reči.» Jaz sicer nisem strokovnjak v tej reči, pa bom skušal zadostovati svoji nalogi. V imenu odsekovem mi je čast navetovati: «Poročilo k marg. 32., 33., 34., 35., 36. in 37. sprejme deželni zbor na znanje in ob enem izreče visoki c. kr. deželni vladi svojo zahvalo, da je nastavila še dva okrajna zdravnika ter s tem ustregla želji deželnega zastopa.»

Poslanec Pfeifer :

Ko so leta 1888. in prve mesece tekočega leta hudo razsajale osepnice po Kranjskem, zlasti po nekaterih dolenjskih pokrajinah, čutil sem dolžnost, v državnem zboru opozarjati vrhovno državno oblast na Dunaji na to strašno bolezen, nádejaje se, da bodo prizadeti okraji deležni postali državne pomoči, kakor jo je prejela Goriska o priliki boleznii pellagre in Dalmacija ob času boleznii škrljeve. Žalibog, zapuščena je ostala Kranjska, pozabljena Dolenska.

Zdravniki so imeli mnogo posla, posebno v prostnem Krškem okraji je bil edini zdravnik vedno na nogah, hodil od vasi do vasi, konstatoval koze danes v tej hiši, jutri v drugi hiši ter kontumaciral kozave hiše, tako, da v tako hišo ni smel nobeden človek notri in tudi iz nje ne vun, da se bolezen ne raznaša; bolniki so bili veliki reveži, večkrat niso imeli ne potrebne hrane ne postrežbe, v nekateri hiši ležalo je 3 in več kozavii poleg mrtvega, še lakote bi bili lahko pomrli, ako bi jim ne bili usmiljeni ljudje postregli, ter donašali, česar so potrebovali.

Za vsakega zaprtega hudodelnika, za vsako kravo, za vsako domačo žival je bolj skrbnjeno, kakor je

bilo semtertjã za kozave ljudi, ki so vsled velikega siromaštva trpeli pomanjkanje tečnega živeža, tople obleke i. t. d.

Zdravniki so storili, kar je bilo v njih moči, porabili mnogo karbola za razkuženje ter cepili, kolikor so mogli omisliti cepiva iz lastnega žepa proti posleddobnemu povračilu — obravnava namreč takrat še ni bila končana — kdo plača potrebno cepivo: država ali dežela? Aleopatični zdravniki niso mogli nič drugega storiti, ker pri kozah opravijo, kakor so se nekateri bolniki šalili, približno toliko, kakor žaba pri lešniku.

Homeopatična zdravila bi bila bržkone prinesla kaj pomoči. Pa še nekaj bi se bilo lahko storilo, namreč: razglasil bi se bil pri farnih cerkvah, pri občinskem uradu, po novinah primerni pouk, kako je treba ravnati s kozavimi gledé toplote v sobi, v kateri bolnik leži, gledé odeje, hrane in pijače, kaj storiti, če bolnika huda vročina kuha, če mu kri v glavo tišči i. t. d.

Treba tudi opozarjati in skrbeti, da se drugi ne okužijo, zato naj v sobi, kjer bolnik leži, naredé prav gost dim s tem, da kapljajo terpentinovega olja na žrjavico, ne iz steklenice — zavoljo nevarnosti ognja — ampak iz žlice.

Napravil sem le kratke opazke, ker so se v najvejšem času zopet pokazale osepnice v Železnikih in ker želim, da ne bi noben okraj vsled te strašne boleznii toliko pretrpel, kakor nedavno Dolenjska.

Deželni glavar:

Glasovati nam je o predlogu upravnega odseka, in prosim gospode, kateri mu pritrdé, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in s tem rešena ta točka dnevnega reda.

13. Ustno poročilo finančnega odseka o poberanji deželne naklade na žgane opojne tekočine v lastni režiji (k prilogi 28.).

13. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses betreffend die Einhebung der Landesaufgabe auf den Verbrauch von gebrannten geistigen Flüssigkeiten in eigener Regie (zur Beilage 28.).

Poročevalec Šuklje:

V imenu finančnega odseka, častiti gospodje tovarši, poročati mi je o prilogi 28., v katerej poroča deželni odbor o poberanji deželne naklade na žgane opojne tekočine v lastni režiji. Iz te priloge razvidimo, kako je deželni odbor rešil nalogo, izročeno mu v XIV. seji dne 18. oktobra 1888. Takrat smo bili sklenili, naj dežela prevzame poberanje deželne naklade na žgane opojne tekočine v svojo režijo in da se naroči deželnemu odboru, naj ukrene, kar treba, da se bode poberanje lahko pričelo s prvim januarjem tega leta.

To se je zgodilo, deželni odbor je sistemizoval dotične službe in jih oddal. Imenovani so bili gospod nadzornik Josip Lubey, upok. c. kr. finančne straže nadkomisar, eden revident in 58 dacarjev. Cela dežela se je razdelila v 51 boletnih okrajev, in to število je ostalo nespremenjeno, dasiravno so trije okraji odpadli, namreč v Dolu, Žireh in Trebnjem, vsled tega, ker je bilo treba napraviti v političnem okraji Ljubljanske okolice tri nove boletne okraje.

Dotičnim uradnikom in deželnemu odboru bilo se je dalje tudi ozirati na zakon, katerega smo sklenili dne 16. oktobra 1888 in kateri je našel Najvišje potrjenje, zakon namreč, s katerim se oprošča ono žganje, ki je narejeno iz domačih tvarin in služi domači porabi, deželne naklade. Konstatovati moram, da v tem oziru, kakor tudi sicer, je deželna lastna režija pri poberanji te naklade nekako kulantno postopala. Ne čujemo več one obilice pritožb, katere so prejšnja leta vedno se slišale o postopanju zakupnikovih organov.

Tudi kar se remanencij tiče, bila je stvar polvoljno rešena, in po daljšem obravnavanju se je prejšnji zakupni konsorcij vender odločil, da plača za remanencije zračunjeno svoto 11.954 gold. 02 $\frac{1}{2}$ kr.

Omeniti mi je nadalje iz poročila one velike olajšave, katero je visoko c. kr. finančno ministerstvo deželni upravi privolilo s posebno odredbo. Namreč deželni odbor se je obrnil do visoke vlade s prošnjo, da bi davkarije pobirale dotične denarne zneske in izplačevale dacarjem plače, pavšale i. t. d. Finančno ministerstvo je ustreglo tej želji, kar je razjasnjeno v prilogi 28.

Dovolil si bodem sedaj nekoliko besed o finančnem uspehu. Po statističnem izkazu na strani 5. te priloge vidimo, da je do 1. septembra tega leta znašal skupni znesek nabrane deželne naklade, torej brutto-dohodek, 106.246 gold. 41 $\frac{1}{2}$ kr. in da se je do $\frac{1}{10}$ bilo obdačilo žganja, in sicer 100 $\frac{0}{10}$ spirita, t. j. čistega alkohola 5859·151 *hl* in poslanenega žganja 128·139 *hl*. Se ve se ta količina nejednako razdeli po deželi. Ravno iz izkaza je razvideti, da se je največ žganja poprek zavžilo v okraji Ljubljanske okolice, kjer znaša količina obdačenega 100 $\frac{0}{10}$ žganja 3·26 *l* poprek na glavo, v Radoljskem okraji 2·84 *l*. Konsum se zniža potem po drugih okrajih, in njegov minimum imamo v Rudolfovem s 0·15 *l* in v Črnomaljskem okraji 0·12 *l*.

Izkaz, kakor vidite, sega le do 1. septembra 1889. September je bil ugoden mesec v finančnem oziru, namreč nabralo se je v tem mesecu naklade 16.319 gl. 10 $\frac{1}{2}$ kr. Če si sploh ogledamo gibanje v dohodkih pri tej nakladi, vidimo, da je od meseca julija konstatovati stalen napredek, namreč julija meseca se je bilo nabralo brutto-dohodka 14.152 gold. 42 kr., meseca avgusta je ta dohodek poskočil na 15.512 gold. 56 kr., in meseca septembra se je, kakor sem prej dejal, zvišal na 16.319 gold. 10 $\frac{1}{2}$ kr. Ako torej tudi september prištevamo izkazanim številkam na strani 5., je znašal brutto- ali kosmati dohodek do 1. oktobra t. l. 122.565 gold. 52 kr. K temu še pridejo remanence, ki so znašale 11.954 gold. 02 $\frac{1}{2}$ kr., ali finančnemu odseku se je videlo umestno, da se ne prištejejo re-

manence kosmatemu dohodku tekočega leta, ker je čisto gotovo, da se mnogo onega žganja, ki se je obdačilo tekom tekočega leta, ne bode zavžilo letos, temveč šele prihodnje leto. Finančni odsek je torej bil mnenja, da pri računu letošnjih dohodkov ne gre pritegniti v račun remanenc iz leta 1888., temveč ozirati se je le na žganje, ki se je obdačilo in pristojbina od strank odrajtala v tekočem letu.

Kar se tiče troškov lastne režije, razvidi se na strani četrti, da znašajo poprek 3000 gold. na mesec. Ako torej od kosmatega dohodka, katerega sem prej konstatoval kot brutto-dohodek pri deželni nakladi, do 1. oktobra t. l. odtegnemo za režijo 27.000 gld. za devet mesecev, pridemo do zaključka, da je presežek znašal 95.565 gold. 52 kr., in ta presežek smatramo je za čisti dohodek dežele iz svoje naklade za dobo prvih devet mesecev, torej do 1. oktobra.

Da se razjasni te številke in sprevidi finančni uspeh lastne režije, treba primerjati finančni efekt s proračunom za tekoče leto. Lani v tem času, ko smo bili sklenili lastno režijo, takrat smo postavili v proračun preliminarni znesek 100.000 gold., kot čisti dohodek. Ako torej primerjamo številke, razvidimo, da je dosedaj nasproti proračunu bilo še nedostatka 4434 gold. 48 kr., za to pa imamo še celo četrtletje, t. j. mesece oktober, november in december. Kakor sem poizvedel pri našem davčnem uradu, pri nadzorništvu naklade, bode mesec oktober celo najugodnejši med vsemi dosedajnimi meseci, in računa se že sedaj z neko apodiktično gotovostjo, da bode brutto-dohodek za mesec oktober znašal najmenj 17.000 gold. Zanašati se smemo torej na to, da bode ves brutto-dohodek za zadnje četrtletje znašal vsaj 45.000 gold., tako da preostaje še 36.000 gold. čistega dohodka na zadnje četrtletje.

Mislím pa, in to smem naglašati imenom finančnega odseka, da je ta uspeh na vsak način ugoden.

Tu treba jemati v poštev naravno težavo, s katero je bila zvezana lastna režija. V tem letu bil je začetek in to provzročuje težave. Imeli smo večinoma nevajeno osebje, morali smo računati z manjšim konsumom, ki je moral nastati vsled izrednega zvišanja državnega davka, ter se nekoliko popravi šele tekom časa. Iz tega sledi, da je dejanski uspeh, ki prekorači preliminar najmanj za 30.000 gold. čistega dohodka, vsakako ugoden.

Finančnemu odseku se je zdelo primerno, naglašati še neko drugo stvar. Uspeh namreč je tukaj bolj kakor kjer si bodi drugod zavisen od kakovosti dotičnega osebja, od zanesljivosti in spretnosti organov, ki se porabljajo pri poberanju te naklade. To ni aparat, ki more zgolj mehanično delati, tu je individualnost in osebna spretnost dotičnih organov prvi pogoj za ugodni finančni uspeh. Torej se je finančni odsek poprijel misli, naj se poslužuje dežela tistega sredstva, katero vidimo pri mnogih privatnih podjetjih, namreč naj svoje organe spodbudi s tem, da se nek delež dobička odmeri, dejal bi neka tantijema, poslujočim organom.

Predlog torej, katerega mi je čast v imenu finančnega odseka priporočati, gre na to, naj se onemu

osebju, katero se je posebno odlikovalo, poleg stalne plače dovoli nekak delež iz čistega dobička.

Iz teh razlogov mi je čast, v imenu finančnega odseka nasvetovati slavnemu zboru sledeče nasvete:

1.) Poročilo deželnega odbora o vpeljavi lastne režije pri poberanju deželne naklade na žgane opojne tekočine se z odobrenjem jemlje na znanje;

2.) visokemu c. kr. finančnemu ministerstvu izraža se zahvala za dovoljenje, vsled katerega sedaj c. kr. davkarije sprejemajo naklado ter izplačujejo dacarjem plače, pavšalije i. t. d.;

3.) z ozirom na zagotovljeni ugodni uspeh lastne režije v tekočem letu odmeri se za letos v nagrado poslujočemu osebju 5% od onega čistega dohodka, kateri po odbitih prvotnih remanencah preseza 100.000 gold. Deželni odbor se pooblašča, da po svoji previdnosti razdeli to svoto med one pri poberanju deželne naklade službujoče osebe, katere so se letos odlikovale po posebni spretnosti in točnosti.

Poslanec Stegnar:

Ne želim govoriti o predlogih, katere je gospod poročevalec stavil, ampak usojal bi se v imenu odseka za letno poročilo nasvetovati resolucijo, katero naj blagovolijo častiti gospodje poslanci uvaževati. V prilogi 28. na drugej strani se čita, da je deželni odbor preskrbel navodila onim organom, ki imajo poberati deželno naklado na žgane pijače. To navodilo so dobili dotični organi in po tem navodilu se ravnavajo pri poberanju deželne naklade. Navodilo se je moralo v kratkem času zložiti in tiskati, kakor je visoki zbornici znano, mudilo se je, da je ob novem letu bilo že vse urejeno, da se je poberanje priklade pričelo. V naglici se je zgodilo, da se je prevod v slovenskem jeziku preskrbel; vsled tega določbe v vodilu niso tako jasne, kot bi bilo potrebno. Pregledal sem dotično navodilo in reči smem, da je za naše priproste ljudi, katerim je naloga poberanja deželne naklade izročena, prav težavno, pravilno tolmačiti službene predpise, in ravno zaradi tega se mnogokrat prigodi, da dacarji določbe svoje instrukcije po svoje razlagajo, vsled tega nastane prepír med stranko in dotičnim organom. Zatekajo se tudi stranke večkrat zaradi tega k deželnim poslancem, ki so zakon o poberanju deželne naklade na porabo žganih pijač vsestransko preresetovali in sklenili ter vedo zakon tako tolmačiti, kakor je po intencijah slavnega zbora določen. Da bi pa bili deželni poslanci v prihodnje o tem bolj poučeni, kako imajo dacarji zakonske določbe razumevati in dejansko razlagati, bilo bi prav, da bi na podlagi tega navodila zamogli poslanci dajati strankam razjasnila in pripomagati, da se prepír med strankami in dacarji zabrani, oziroma poravna. Sicer moram izreči mnenje, da bode morda tekom leta potreba nastala, tem navodilom interpretacijo (razlago) pridati, kajti v mnogih slučajih navodilo ni dosti jasno, in kdor ni v razlaganju zakonov vesč, ta jih lahko po svoje tolmači in zakrivi dostikrat nerednosti. Da bi se torej to zabranilo, priporočal bi sledeče:

«Zakon z dné 5. avgusta 1887 o samostojni deželni nakladi na porabo žganih opojnih pijač — zvršitveni predpis c. kr. deželne vlade za Kranjsko dné 9. decembra 1887, in navodilo dacarjem — naj bi dobil v jednem izvodu vsak član visoke zbornice za lastno informacijo in za poučilo strank, ki pri poslancih iščejo razjasnila zakonskih določeb.»

Deželni glavar:

Glede tega predloga je pač zadosti, da ga je prečital gospod poslanec Stegnar, jaz ga ne bodem dal na glasovanje, ampak odredil, da se to zvrši.

Poslanec Lavrenčič:

Jaz moram toplo podpirati predlog gospoda predgovornika in moram gledé njegovih izpeljav o težavah z dacarji omeniti, da so n. pr. z dacarjem v Vipavi ljudje že mnogokrat prišli navskriž, vsak je drugo trdil, dokler ni dacar pokazal instrukcije. Tudi jaz bi torej želel, da se izvod tega navodila dá vsem poslancem in tudi vsem županom.

Deželni glavar:

Jaz bi le opomnil v obče, da se bode gospodom poslancem to navodilo razdelilo v prihodnji seji in, ako ga želé, še pred. Kar se tiče drugih oseb, izrekom gostilničarjev in drugih, se lahko preskrbé ž njim, ako se za to brigajo, ker stane le malo krajcarjev.

Preidemo k glasovanju o predlogih finančnega odseka, in sicer glasujemo, ker ni bilo ugovora, o vseh skupno. Prosim torej gospode, ki pritrde predlogom finančnega odseka, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlogi so sprejeti.

14. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji učitelja Vencla Sturma za zvikšanje pokojnine.

14. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über das Gesuch des Lehrers Wenzel Sturm um Pensionserhöhung.

Poročevalec Klun:

Slavni zbor! Učitelj Wenzel Sturm je služil 42 let pohvalno. Ko je bil vpokojen, ni mogel dokazati, da je zvršil konsistorijalni izpit in ni se mu dovolila cela pokojnina, ampak le $\frac{7}{8}$; deželni zbor pa mu je pred 5 leti potom milosti dovolil celo pokojnino, to je, on je od deželnega šolskega sveta odmerjeno pokojnino povikšal na 680 gold. Doba je potekla, in on prosi, naj se mu pokojnina zopet podaljša; finančni odsek predlaga, naj se prošnja usliši ter nasvetuje:

«Pokojnina učitelja Vencla Sturma se za daljnih pet let od 595 gold. poviša na 680 gold.»

(Obvelja brez razgovora. — Wird ohne Debatte genehmiget.)

15. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Maksa Ivanetiča, da bi se rehabilitoval kot definitiven učitelj.

15. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Max Ivanetič um Rehabilitation als definitiver Lehrer.

Poročevalec Klun:

Maks Ivanetič je služil kot učitelj v naši deželi od l. 1874. do 1882., potem je postal definitiven in služil 4 leta; l. 1886. je šel v Bosno, pa že drugo leto prišel nazaj. L. 1888. je odšel vnovič v Bosno in je tam vprašal, ali bode definitiven učitelj ali ne. Povedalo se mu je, da bode le provizoričen, zato se je zopet vrnil domu in se obrnil do deželnega šolskega sveta, da bi ga zopet nastavil za definitivnega učitelja v naše deželi. Ker pa ni bil uslišan, prosi, naj slavni zbor ukrene, da bode nastavljen zopet za definitivnega učitelja in da se mu pristevajo prejšnja službena leta. Za kaj takega pa deželni zbor ni kompetenten, ampak le deželni šolski svet; zato predlaga finančni odsek:

«Prošnja bivšega učitelja Maksa Ivanetiča se izroči deželnemu odboru, da jo predloži deželnemu šolskemu svetu v rešitev.»

(Obvelja brez razgovora. — Wird ohne Debatte genehmiget.)

16. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji pomožnega učitelja Franceta Pugla za miloščino.

16. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Anstaltslehrers Franz Pugel um Gnadengabe.

Poročevalec Klun:

Franc Pugelj je služboval 18 let kot organist in cerkovnik v Mihovem in opravljal službo pomožnega učitelja. Sedaj živi mož v Kandiji pri Novem Mestu in se je spomnil, da bi morebiti venderle dobil kako miloščino za svoje službovanje kot pomožni učitelj. Obrnil se je do okrajnega šolskega sveta in potom deželnega šolskega sveta prišla je prošnja njegova pred slavni zbor. Deželni šolski svet je od njega zahteval dekret, da je bil res kdaj kot učitelj nastavljen, ali on je odgovoril, da se je dekret zgubil. Deželni šolski svet pa poroča, da Franc Pugelj kot učitelj ni nikdar na nikaki javni šoli služil; zato finančni odsek nasvetuje:

«Prošnja Franceta Pugeljna se izroča deželnemu odboru v rešitev.»

(Obvelja brez razgovora. — Wird ohne Debatte genehmiget.)

17. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji učiteljeve udove Ivane Germ za podporo.

17. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition der Lehrerswitwe Ivana Germ um Unterstützung.

Poročevalec Klun:

Ivana Germ prosi slavni zbor za miloščino letnih 50 gold., kateri naj bi se nji dovolili za štiri leta. V svoji prošnji ne pové, ali ima kakšno pokojnino ali ne, in ali ima vzgojnino za svoje otroke, katerih ima osem preskrbovati. Poizvedbe finančnega odseka so pokazale, da ona dobiva po svojem možu pokojnine 216 gold. 66 kr. in za otroke postavno vzgojnino. Ker je vrhu tega slavni zbor njenemu sinu privolil letno podporo 150 gold. za izobraževanje na Dunajski slikarski akademiji, finančni odsek ni v stanu, pripočati te prošnje in predlaga:

«Prošnja učiteljeve udove Ivane Germ se odkloni.»

(Obvelja brez razgovora. — Wird ohne Debatte genehmiget.)

Poslanec Detela:

Gledé na pozno uro, katera teče, gledé na to, da zborujemo že šest ur in da nekateri gospodje poslanci nameravajo danes odpotovati domu, predlagam konec seje.

Deželni glavar:

Prosim gospòde, ki pritrde temu predlogu, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in prestopimo torej h koncu seje.

Finančni odsek zboruje v soboto dne 2. novembra popoldne ob 4. uri.

Prihodnjo sejo določim na torek 5. novembra t. l. ob 10. uri dopoldne s sledečim dnevnim redom: (Glej dnevni red prihodnje seje. — Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Sklepam sejo.

Konec seje ob 5. uri popoldne. — Schluss der Sitzung um 5 Uhr Nachmittag.